

text 72

B 21235 E proti systému, ne lidu

československý nezávislý měsíčník • ročník 4 • č. 3 (32)
tschechoslowakische unabhängige zeitschrift • jahrgang 4 • nummer 3 (32)

jaroslav metelka co dělat

Je to otázka pro exil. Odpověď by měla znít: připravovat svobodu. Je to jednoduchá odpověď, alespoň do té doby, dokud ji nezačneme promýšlet. Protože připravovat svobodu lze různě a také s různým úspěchem. Připravovali jsme ji v tomto století třikrát: jednou vydržela dvacet let, po druhé tři roky, po třetí necelých osm měsíců. Jestliže něco tak krátce vydrží, bude zřejmě chyba ne ve věci, nýbrž v připravovatelích. Jde tedy o to, připravovat svobodu, která by vydržela co nejdéle.

Co v tom může udělat exil? Málo a mnoho. Málo, pokud budeme tento úkol posuzovat pouze z hlediska nahé moci. Exil nemá žádný vlastní mocenský potenciál. Obávám se, že nemá ani dost možností, aby manipuloval silami cizími. Je také samozřejmé, že dobýt svobodu může jen národ, nikoli skupina lidí, která žije za hranicemi. Tato skupina však může udělat mnoho, bude-li s národem spolupracovat na projektu svobody. Národ — volím slovo jednoduché — nemůže pracovat na projektu sám, schází mu k tomu nejen síly, ale zejména možnosti. Bez kontaktů se světem, bez možnosti posoudit tendence současného vývoje, nedokáže získat přehled o svých vlastních možnostech. Naše svoboda zkrachovala, že nebyla dostatečně přesně vyprojektována. První republika si ponechala ve svých základech příliš mnoho nevyřešených problémů národnostních a sociálních, republika po roce 1945 byla politicky vratká a projekt svobody v roce 1988 — iakkoli skromný a nedokonalý — byl realizován tak váhavě, že přímo vybízel násilníkovi ke znásilnění. Tři prohry za století jsou dost na jeden malý národ, aby se z nich poučil o sobě sám. O čem svědčí? Především o politické neprozíravosti, zajisté, ale také o politické houževnatosti. Jsou národy, které prohrály pouze jednou. U nás to žádná cizí moc nemá snadné, ať má na uniformách knoflíky stříbrné, zlaté nebo mosazné. Pružina, která nám dodává sílu, netrpí na

únavu materiálu. Jenže na síle v tomto vědeckém a inženýrském století tolik nezáleží. Spíše na důmyslu. Na inteligenci. Na schopnosti promýšlet politickou hru na několik tahů dopředu.

Exil však může mnoho, protože je svobodný. Exil si ovšem dosud své možnosti neuvědomil. Rady, které byly udílány, byly pouhou změtí a tříští stanovisek. Tak se nám radilo, že bychom měli hodně psát pro rozhlasové vysílání Svobodné Evropy, protože rozhlas je jediným stálým pojítkem s domovem. Odjinud se nám radilo, abychom pozorovali vývoj doma a čekali až jak se to vyvine. My se prý nemáme do ničeho míchat, protože odpovědnost mají lidé doma. Oni vědí nejlépe, jak — stupně — postupovat, graduálně — humanizovat diktaturu. Tento projekt byl dobrý, pokud odpovídal skutečnosti. Jakmile však přestala existovat skutečnost, pro kterou byl koncipován, jakmile se povinnost proměnila v překotnost, přestala základní formule gradualismu platit. To, že se překotný vývoj politické skutečnosti setkal v roce 1988 s váhavostí politického konceptu, byla také zásluha toho, že nebyl připraven — a v exilu mohl být připraven — koncept pro jiný typ vývoje. Domov tehdy čekal, že exil nějak významně pomůže, že určí taktiku domácího vývoje, jenže exil pouze významně — mlčel. Až na vzácné výjimky, ovšem.

Dnes se také radí exilu, aby hlavně žil, tvořil, pokračoval ve vývoji, vytvářel kontinuitu národního života. Je to jistě dobrá rada, zvláště pak proto, že nikoho k ničemu nezavazuje. Kontinuitu může každý navazovat po svém: jeden píše české verše, druhý píše české básně, třetí cvičí po česku v Sokole. Ať žije kontinuita!

Další radci jsou pro boj. Bojuje se vždy a všude, hlavně slovy. Také se ovšem posílaly kdysi balóny s letáky, rady, jak se má a zda se má volit, vytkňovala se různá hesla. Podle těchto radců má exil povzbuzovat domov v boji a

informovat svět o stavu a průběhu tohoto boje. Přiznávám, že tyto „bojovníci“ jsou mi sympatičtí, kladu si však otázku, do jaké míry jsou jejich metody produktivní. To, že se má za svobodu národa bojovat, ví každý a nikdo to nebude popírat. Otázka, která nás bere u hrdla, zní: Jak bojovat?

Co tedy má dnes exil dělat? Myslím, že jeho hlavní úlohou je vytvářet duchovní a organizační arzenál pro budoucí zápas za národní nezávislost, promýšlet velmi konkrétně a reálně politiku našeho národa v příštích letech a vyrovnávat se přitom se starými mýty a předsudky. Ať chce nebo nechce exil je svobodnou veřejností a měl by také veřejně přemýšlet o osudu svého národa a státu.

Co ničílo v posledních desetiletích vždy znovu naše šance na svobodu, byl především špatný odhad situace. Benešova vláda si přivezla z Londýna iluze o spolupráci s komunisty a se Sovětským svazem. Tyto iluze ochromily

(pokračování na str. 3)

ivan pfafl pohádky o českých robespierech

Ze prokletím české inteligence (a zátěží naší tradice politické i kulturní) je už od obrození její nešťastný mýtotvorný komplex, který se podílí na všech krizích české společnosti, by bylo zbytečné dokazovat po všem, čím celá soustava různorodých legend determinovala v poslední třetině století naše osudy. Historik, který pocituje onu kontinuitní mytologizaci a legendizaci jako nosnou sílu každé stagnace a retardace českého duchovního světa i jeho sociálněpolitických struktur, se ale ocne v Jiříkově vidění nad úvahou Rio Preisnera o situaci české inteligence (Text 72/1): nemůže totiž nerozpoznat, že proti myšlenkovým dogmatům a stereotypům (ty jsou jádrem každého mýtu, každé legendy) se tu operuje hrubě vykonstruovanou legendou protilehlého typu, jež překonává svými simplifikacemi a zkracováními vše, čím český mýtotvorný komplex před r. 1943—48 a po r. 1956—60 desorientoval a zkomlikoval cesty české společnosti.

Že Preisner píše z vyhraněné pra-

vých posic, jak ukazuje jeho glorifikace českého konservatismu, by tak neřeklo, i když i to prozrazuje přístup apriorně jednostranný. Kdo si činí nárok na vědecký výklad společenské reality, na historické vysledování myšlenkových pramenů jejího formování, nemůže si dovolit schematickou diferenciaci a pojmovou svévůli. Dělením české inteligence na dva tábory (je jedno, jaké) bez přechodu a mezistupňů porušuje Preisner jeden ze základních předpokladů i nenáročného analytického postupu — nepřipustnost každé jednoznačné ohraničené kategorie ideové i společenské, každého ostrého předělu jasně konturovaných front —, vyprazdňuje jedním řezem široké prostory historického terénu mezi krajními póly a ochuzuje jej o celé zástupy postav, celá rozpětí proudů, které se po jeho ploše pohybovaly. Právem brojí proti škodám, jaké natopila u nás vulgární dialektika, ale sám ji beze zbytku propadá, redukuje-li vývoj (kdekoli a kdekoli) na příkrou antitezi mezi dvěma ostré

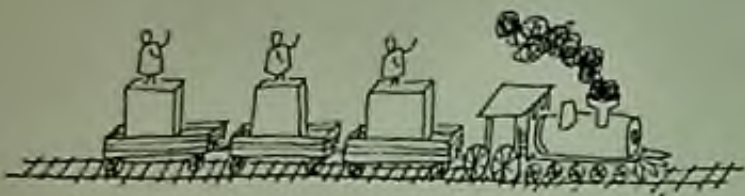
vyhrocenými, konstruovaně absolutizovanými protipóly bez celé členité stupnice mnohotvárně zbarvených odstínů myšlenkového a společenského rozvrstvení. Nejde o nic horšího než černobílé vidění světa, vidění necitlivě zjednodušující a zobecňující, jako stvořené svou induktivní metodou k fabrikování nového mýtu, nové legendy.

Jedním ze základních východisek stalinistických falzifikací historie je despekt k váze faktu a nechuť k přesnějšímu vymezení pojmů. Oboje platí o vášnivém protivníkově stalinismu, jímž Preisner nesporně je. Ze používá pojmu ne v původním, ale přeneseném smyslu, je jisté jeho dobré právo; nevíme ale, co si vlastně představuje pod pojmem „jakobínská inteligence“: víme sice, že jde o protiklad konservatismu, což je trochu málo — jeho protisíl bylo víc a negativní výměr ještě vůbec nevypovídá o obsahu pojmu. Predikát „jakobínský“ je vůbec ošidný, poměřen histo-

(pokračování na str. 3)

Foto: Jiří Tiller

zkurvení ducha

Ten Čapkův výměr přesně charakterizuje odpornou službu sovětské literární inkvizici, jak se k ní propůjčili 3 západní spisovatelé (jeden z nich světového formátu) svým aktivním iniciativním podílem na umlčování a skandalizaci Solženicyna. „Tady se nestalo nic menšího než nesmírná zrada vzdělanců“, psal Čapek 1934. „Všude, kde se děje násilí na kulturním lidství, nalézáme vzdělance, kteří to hromadně provozují s sebou a dokonce se přitom ohánějí ideovými důvody. Není to bohužel náhoda, že tomu ujařmení nebo zkurvení ducha pomáhají s velkou ideovou horlivostí právě intelektuálové. Jak se zdá, v dnešním stavu světa má být inteligenci vyhrazena trojí cesta: spoluviny, zbabělosti nebo mučednictví“. Z těch tří alternativ Larni, západoský spisovatel Martti Larni, Schütz a německá kritička Marina Schütz a sám Heinrich Böll zcela jednoznačně spoluvinu, když se všichni ve vzácném souzvuku dali slyšet 23. února v Literární Gazetě hrubě falzifikující kritikou románu „Srpen 1914“ a přímým útokem proti jeho autorovi Solženicynovi s argumentací jak opanovan ze sovětského tažení proti Solženicynovi. Ze věcnou i časovou koordinaci všech tří projevů patrně inspirovala sovětská inscenace, nenaznačovalo by jen jejich nápadné zveřejnění v téměř číslu Litgazy, ale i doslovný přetisk Larniho výplodu v Rudém právu už 11. února, tedy 12 dní před jeho moskevskou publikací. Poněkud průhledné, ne?

Finský autor (jeho útok vyšel už předtím ve švédském listu „Norschenflamman“) jde nejdál, když zahrnuje záměrně katastrofální situaci nonkonformní literatury v SSSR, aby mohl obvinít Solženicyna, že se vůbec nepokusil vydat „Srpen 1914“ ve vlasti, ale rovnou předal jeho rukopis do západní ciziny. Ze speciálně Solženicyn byl už před svým vyloučením ze Svazu sovětských spisovatelů mocenským zásahem politické ústředí zbaven poslední publikační možnosti, panu Larnimu nevadí. K podobné metodě se finský autor snaží, „dokazuje-li“ údajně otevřeně antisovětské zaměření posledního díla Solženicynova ne z románu samotného, ale citací amerického publicisty A. Shubba, který to ostatně v takové formě vůbec netvrdí. Protisovětské propagandě prý přilhal Solženicyn 4 „česa do jejího politického pokru“; že carské Rusko bylo ideálním státem, že Rijnová revoluce byla tragickou chybou, že přivodila ponížení národa a ztrátu ruského vlastnictví. Tvrdí-li finský příslušník, že odpůrci sovětského systému vidí jedinou záchranu v „návratu k carismu“ (ten přece padl 8 měsíců před revolucí Leninovou, která nesvrla carismus, ale parlamentní liberalismus!), dokládá-li souhlas ruského lidu s bolševickou revolucí docela vážně tím, že „rolníci již nechtěli více orat dřevěným rádem“ a „dali přednost modernějšímu způsobu orby, kterou jim poskytlo nové zřízení“ — pak vypovídá jen o své vlastní úrovni a zároveň prozrazuje, jaké troglodyty si musí sovětský stalinismus brát na pomoc.

Jádrem Larniho „kritiky“ je pokus usvědčit Solženicyna z falšování dějin, k čemuž sahá vlastním falšováním cizího literárního díla. Solženicyn by musel být primitiv, aby tvrdil, že ruská porážka v bitvě u Tannenbergu v srpnu 1914 otevřela přímou, příčinnou cestu k Rijnové revoluci, a také se to nedá ani vzdáleně vyčíst ani z podtextu jeho romá-

nu. Finský kritik vědomě lže, vydává-li za základní smysl Solženicynova díla autorovi podvrženou interpretaci zmíněné bitvy jako „jediné příčiny Rijnové revoluce“; a Solženicyn je už vůbec poslední, koho by musel Larni přesvědčovat o kořenech roku 1917 už v konci 19. století. Je pravda, že Solženicynův román uznává vysoké vzdělání a vojenské umění Němců (což také odpovídá historické skutečnosti), ale vyvozuje-li z toho Larni, že Solženicynovi „by nebylo proti mysli vidět vítězství Němců“, přiznává se ostentativně ke stejné nestoudnosti jako když snad největší postavu soudobé světové literatury, špiní jako „odrodilého inteligenta, který nemiluje svůj lid“, „egocentrického, pokryteckého a asociálního člověka“, který „nevidí dál než na vlastní pupek“. Kdo vedl poslintané pero „umělce“, který nesahá autorovi, jehož uráží ani po palec od nohy, je příliš jasně.

Že Finsko leží na dostřel od Leningradu, je tu vysvětlení pochybné, vzpomene-li si jak se v předúnorové ČSR otevřeně kritizoval sovětský zásah proti Zolženkovu a Achmatovové. Ale dejme tomu; co však říci německé kritičce, která sice zdaleka nenásazuje tóny tak vulgární, ale troufá si vytýkat humanistovi tak vyzrálému jako je Solženicyn, že „ho vůbec nezajímají lidé“, že hrdina románu zůstává „pouhou ilustrací odlidštěného schématu“ a že „ani zdaleka nedosahuje Tolstého Vojny a míru“ — a to autorovi, mnohonásobně už kladenému na úroveň Dostojevského? Daleko nejskandálnější je ovšem vystoupení nejprominentnějšího člena protisolženicynovského tria — Heinricha Bölla, který sice nenapadl v Litgaze Solženicyna otevřeně, ale svou „kritickou materiální postavení spisovatelů v NSR na rozdíl od velkoryse podporovaných kolegů v SSSR“ se nezastavuje před výsměchem oněm sovětským spisovatelům v čele se Solženicynem, o jejichž osudu příliš dobře ví, jak doznal ve svém nedávném interview v západoněmecké televizi. Ostatně, jaký div, když právě v tomto pořadu o případu Bukovského se vyhýbavě distancoval od otázky, jak by PEN-klub, jehož je on předsedou, a západní spisovatelská obec vůbec mohly ne-li pomoci, tedy aspoň účinně protestovat. Kde je onen Böll, jehož jsme doma s nadšením hlali, jenž v září 1967 se zastával veřejně perzekvovaných čs. spisovatelů, jenž v září 1968 na basilejské manifestaci kvalifikoval sovětskou agresi jako „demonstraci absurdní blbosti“ a „morální bankrot Moskvou řízeného socialismu“, kde je onen Böll, který ještě 1969 napsal skvělou předmluvu ke knize „Viva Dubček“? Spisovatel u nás kdysi kritizovaný jako katolický autor ke své nedávné ostudě připojil další, ještě nechutnější a ideologizovanější: vidí fašismus, kde není, ale ne tam, kde je a jeho tvrzení o „povýšenosti některých západních Evropanů vůči východu“, kterou hlásá v Litgaze, padá zpět na jeho hlavu. „Povýšenost“ vůči Kremlu a sovětskému „socialismu“ nenesl ani stopu oné údesnosti jako povýšenost vůči antitotalitním reformním silám na východě, k níž se osobně náboje Bollova připojuje. Ze neslouží tím i teroru proti Solženicynovi, o tom bude těžko přesvědčovat.

Člověk se vzpírá uvěřit, že by schvalování sovětského kulturního teroru evropskými literáty, ať výslovně či implicitně, patřilo snad ke „kulturním“ projevům Ostpolitik. Spíš bych o něm řekl s Čapkem: „Asistujeme jednomu z největších kulturních debaklů v dějinách světa.“ —ip.

když ptáčka lapají...

Na jedné straně rozmnožuje Komunistická strana Československa prostřednictvím státních orgánů počet návštěvníků, vypovězených z Československa, a počet zamluvených návštěvníků: výjezdních viz. Na druhé straně prostřednictvím Československého ústavu zahraničního se libeznými oběžníky obrací na „věrné spolupracovníky krajského tisku“ ve svobodném světě s „prosbou“, aby se stali dopisovateli jejich časopisu Československý svět.

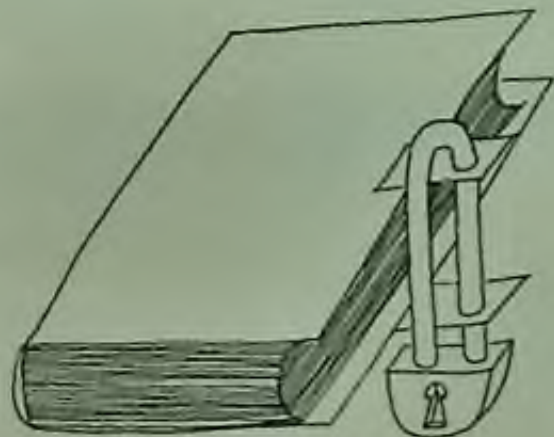
Co se očekává od těchto dopisovatelů? Aby zaslali „pravidelně jeho redakci různé články, zprávy a fotografie z krajského života, o různých akcích, které krajané ve Vašem okolí pořádají, jako jsou např. schůze, různé slavnosti, festivaly, dýchánky, dále o zájezdech krajanů, o setkáních s různými československými umělci a sportovci“, zkrátka všechno, co „velmi zajímá i krajanů v jiných zemích“ — a nepochybně i československé úřady, zejména ty, které jsou pověřeny sledováním života a činnosti starých i nových uprchlíků a jeho rozvracením. Výzva slibuje, že tato spolupráce umožní, aby si krajané v různých částech světa mohli — prostřednictvím Československého světa a Čs. ústavu zahraničního — svoje „zkušenosti vyměňovat v daleko širším měřítku“. Zbytečná námaha! Mimo ohradu železné opony si krajané mohou své zkušenosti vyměňovat velmi jednoduše tím, že si svůj tisk navzájem zašlou. Bohužel si takto nemohou „vyměňovat zkušenosti“ s krajanů v Československu, protože tam tisk ze světa nesmí od doby, kdy sovětské tanky vnutily tamějšímu lidu dnešní vládu.

Obáváme se, že dokud sovětské vojsko svou okupaci udržuje při moci protilidovou vládu, bude si tato vláda muset vybudovat svoji informační síť ve světě jiným způsobem, než budováním sítě „dopisovatelů“ pro Československý svět. ONRA

protesty

Zvláštní mezinárodní výbor spisovatelů se počátkem března obrátil na nejvyšší československé představitele s výzvou, aby obětem nových represí v Československu byla zaručena základní lidská práva. Ve výzvě se píše, že v případě, že by v Praze došlo k dalším soudním procesům bude výbor žádat, aby řízení bylo veřejné a v souladu se zákonem, který československé úřady zavazuje připustit k procesům kvalifikované mezinárodní pozorovatele. Výzvu podepsali: tajemnice výboru Felicity Osbornová, tajemník mezinárodního Pen-klubu David Carver, britští spisovatelé Graham Greene, Christopher Hill, Angus Wilson, francouzští spisovatelé Pierre Emmanuel a Vercors, západoněmečtí Günther Grass, Rudolf Hagelstange, Thilo Koch, Siegfried Lenz, rakouští autoři prof. Friedrich Heer a Hilde Spielová, švýcarský spisovatel Denis de Rougemont, švédský spisovatel Per Waestberg a italsí autoři Giancarlo Vigorelli a Angelo Ripelini. Podobný apel uveřejnila v Paříži skupina významných intelektuálů a umělců. Podepsalo se pod ní 300 signatářů, mezi nimi např. Jean-Paul Sartre, Roger Garaudy, Simone de Beauvoir, Charles Tillon, Mikis Theodorakis.

Předseda francouzské socialistické strany Francois Mitterand oznámil, že jeho strana a druhý největší odborový svaz Francie CFDT podporují veřejnou výzvu

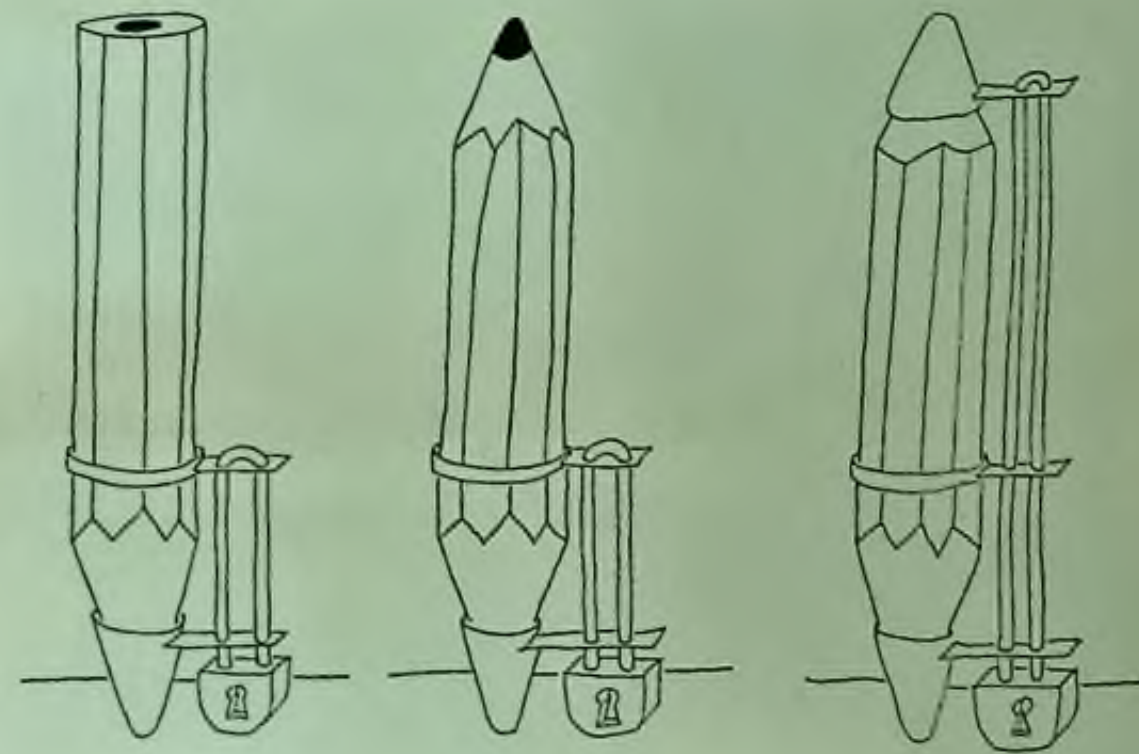
Kresby: Ivan Steiger

ve prospěch Československa, kterou zveřejnila nejsilnější odborová organizace francouzských učitelů a nepolitická organizace „Liga pro lidská práva“. Výzva vyjadřuje znepokojení nad politickým útlakem v Československu a konstatuje, že likvidace lidských práv, zejména když se skrývá za zájmy socialismu, způsobuje v celém světě největší škody samotným myšlenkám socialismu. —v—

represe na pokračování

Podle zprávy ČTK byli z Akademie věd vyloučeni čtyři její dopisující členové, ing. dr. Bořivoj Keil, dříve vědecký pracovník ústavu organické chemie a biochemie, dr. Jaroslav Koutecký, vědecký pracovník v oboru fyzikální chemie, dr. František Link, odborník na výzkum vesmíru a Jaroslav Tauc, vědecký pracovník v oboru fyziky. Jde o čtyři vysoce kvalifikované odborníky, v uplynulých dvou desetiletích významné význačnými vědeckými cenami.

Pokračuje ovšem i zavírání lidí do vězení. Zprávy o tom se objevují však v ústředních listech, které zahraniční pravidelně sleduje, ale tu a tam problesknou v krajských a okresních novinách. Jsou však velice charakteristické pro současné poměry. Tak kupříkladu podle ostravské Nové svobody byl jistý Zdenko K. (příjmení je uvedeno jen počátečním písmenem) odsouzen k dvacetim měsícům vězení za to, že se zúčastnil letákové akce, jejímž cílem byl bojkot listopadových voleb. Odsouzen byl

sám členem volební komise. Šestatřicetiletý Jaroslav X. dostal půldruhého roku jenom za to, že prý v letech 1969 až 1971 půjčoval svým přátelům knížku „Rozhovory s Janem Masarykem“.

—s—

fiasko matěje lúčana

V polovině března se konal v Miláně sjezd italské komunistické strany. Nepřekvapuje, že nově zvolený generální tajemník IKS Enrico Berlinguer se v referátu přihlásil k mnoha myšlenkám, které pražský režim uvrhl do kladby, jako např. pluralitní demokracie, k principu úplné nezávislosti a rovnoprávnosti jednotlivých komunistických stran, k národním tradicím Itálie, ani že navrhl celou řadu reforem, které extrémní levice okamžitě označila za sociálně demokratické. O tom všem vedoucí delegace KSC na sjezdu italských komunistů Matěj Lúčan po svém návratu do Prahy v Rudém právu nereferoval. Nezminil se rovněž o tom, že Enrico Berlinguer znovu vyslovil nesouhlas IKS s intervencí do Československa. Zato však hovořil o souhlasu, který prý u italských pracujících v městěčku Lodi vyvolala jeho interpretace „proletářského internacionalismu“. Jaksi zapomněl československé čtenáře informovat i o tom, že on sám na italském sjezdu nedostal vůbec slovo a že jeho bezdravný projev, ve kterém byla hlavně řeč o vítězství pravdivých marx-leninistů nad pravdivými oportunisty uveřejnila sice v plném znění L'Unità, ovšem s do-

datkem, že Komunistická strana Itálie se stanoviskem československých komunistů neshodla. —v—

uvolnění nebo nátlak?

Ratifikace či neratifikace východních smluv je předmětem ostré a otevřené diskuze v Německé spolkové republice. Vstoupil do ní dosti neomaleným způsobem na 15. sjezdu sovětských odborů i Leonid Brežněv, když řekl, že Spolková republika stojí dnes před volbou mezi spoluprací a konfrontací, mezi uvolněním či prohloubením napětí, mezi politikou války a míru. Známy německý antifašistický spisovatel Hans Habe, který emigroval před Hitlerem a dnes žije ve Švýcarsku, připomíná v této souvislosti jiná, velice podobně znějící slova, která řekl Adolf Hitler 26. září 1938. Hitler tehdy prohlásil: „Udělal jsem panu Benešovi nabídku, která je vlastně jen realizací toho, co on sám přislíbil. Má nyní rozhodnutí ve svých rukách: Válku nebo mír.“ Řeč diktátorů se zdá být proklátá stejná. Co nejde po dobrém, musí jít po zlém, nátlakem a výhrůžkami. K této politice nátlaku se připojila i Praha úvodníkem Rudého práva, ve kterém stojí doslova: „Kdyby ratifikace smluv se SSSR a Polskem měla být Spolkovým sněmem zamítnuta, pak by také další rozhovory o normalizaci vztahů mezi ČSSR a NSR se staly zřejmě bezpředmětnými.“ Klade se otázka, bezpředmětnými — pro koho?

německo a československo

Tak se jmenuje více jak dvousetstránková německá publikace, která vyšla před několika týdny v nakladatelství Lutzeyer ve Freudenstadtu, v řadě Bonn-aktuell. Napsali ji dva čeští, v NSR žijící autoři dr. A. Müller (univerzita v Kolíně/R.) a B. Uitz (novinář z Kolína/R.). Kniha má v německém odborném tisku dobré ohlasy (československý tisk o ní zatím mlčí). Zdůrazňována je především skutečnost, že je to jak v německé, tak československé politické literatuře první práce po druhé světové válce, která se tak podrobně a všestranně zabývá historií, současností i možnostmi německo-československých styků. Těžší práce leží v podrobném rozboru vztahové problematiky mezi oběma německými státy, NSR a NDR, a Československem, shrnuje však i otázky hospodářských kontaktů a rámuje všechny tyto bilaterální vztahy středoevropských sousedů měníci se evropskou situací. V první části knihy se oba autoři snažili vyličit objektivně rozporný poměr mezi Němci na jedné a Čechy a Slováky a druhé straně v minulosti, zvláště po vzniku samostatného československého státu. Německý čtenář, zásobovaný dosud převážně jen značně emotivními dílčími pohledy autorů z řad odsunutých Němců, nebo kusými aktuálními informacemi z poslední doby, má po první možnost konfrontovat své převážné dílčí znalosti o této problematice s pohledem dvou českých exilových autorů. Vydaní této publikace přispěje bezpochyby k tomu, co zdůrazňuje její podtitul: národy na cestě k dorozumění. —j—

ivan pfaff

pohádky o českých robespierech

(dokončení se str. 1)

řickou empirií: 1869 si stěžoval český radikál právem, že „národ by byl zralý pro suverenitu, ale chybí mu Cromwell“ a mluvil o Čechách jako o „republice bez republikánů“, kdežto jeho druh už 1861 marně volal po Robespierrech, Maratech a St. Justech pro „českou Griroudnu“ — ti nepřišli prostě proto, že *jediné hnutí* v českém novějším vývoji, jež se pohybovalo jakž takž v jakobínských představách — radikální demokracie — neměla ani jakobínskou ideologii ani jakobínské zájmy. Ty příznačné formulace generace Frícovy, Nerudovy, Sládkovy — jediné, jež od r. 1848 platonicky koketovala s kvasijakobínskými iluzemi — ozejmují oprávněnost vyzrálé analýzy Kosíkovy (také jeden z Preisnerových „jakobínů“), který prokázal už 1958, že rozměr jakobínské demokracie české společnosti zcela chybí a připustil místo ní jen demokracii (ergo i inteligenci) plebejskou. Což je nebe a dudy.

Jako „jakobínství“ nechápe Preisner jen revoluční *teror* (ten by se hledal v českém vývoji před r. 1948 opravdu zatracené ižko), ale každou militantní *negaci*, jak ukazuje jeho poukaz na konflikt mezi Prahou a Vídní, zemi Čechy a Němci v Čechách před r. 1914, který je mu „nacionálně anarchistickým bojem českého jakobínství proti monarchii“ a zároveň prvním „přístupným“, první fázi souvislé vývojové linie k totalitě. Kdo si tohle rozebere, tomu vstávají vlasy hrůzou nad intelektuální nezodpovědností a nedomyšleností autorovou. Kdyby tato premisa platila, musel by se nutně zařadit mezi ty bídné „jakobíny“ především Rieger, který v l. 1867–1877 navozoval silně protirakousky laděné kontakty s francouzskou politikou a na vrcholu státoprávního boje vážně uvažoval 1870 o revoluci, a dokonce i Palacký, jehož dovedlo zklamání z vídeňské politiky v l. 1872–73 k ostře destruktivnímu protirakouskému programu, tedy k negaci par excellence. Ale Palacký i Rieger byli přece hlasateli oné federativní politiky, kterou Preisner zcela přesně hodnotí jako „klasickou českou politickou koncepci, jejíž ztroskotání... poznamenalo katastrofálně politickou situaci celé střední Evropy“, politiky, kterou reklamuje autor zjednodušeně jen pro český konzervatismus. Palacký i Rieger jistě patřili v Preisnerově výměru ke konzervatismu, protiváze „jakobínství“, ale srovnáme-li jeho diferenciaci a klasifikaci s fakty, museli bychom oba zařadit nejen mezi „jakobíny“, ale dokonce mezi první průkopníky „totalitární negace“! Vskutku, absurdita na absurditu.

Ze do řad imaginární „jakobínské“ inteligence by patřil i Masaryk, jehož Preisner řadí do konzervativního politického myšlení (ó nebe, TGM a konzervativeci!), je zřejmé i z jinak plně oprávněné kritiky husitského mýtu. Jím prý „česká jakobínská inteligence rozrušila historický instinkt českého člověka a vychovávala ho pro ono specifické sepečetí...“ jež utváří atmosféru totalitarismu. No, dejme tomu; ale kdo byl vlastně autorem husitského mýtu? To byl přece jednoznačně Palacký celým svým životním dílem, celou svou národní ideologií a v pozmeněné formě plně i Masaryk (nemluvě už vůbec o ultra-konzervativci Jiráskovi, jenž teprve vnesl husitský mýtus mezi široké lidové vrstvy). Preisner by mohl poukázat na Nejedlého, který zřejmě objektivní podmínky jakobínského intelektuála splňuje; ale ten přišel se svou glorifikací husitství dávno po Palackém i Masarykovi a z Palackého přímo čerpal. Takže v pozadí Preisnerovy interpretace husitského mýtu se šklebí pustá karikatura Palackého i Masaryka, kteří svým výkladem „vychovávali českého člověka pro atmosféru totalitarismu“ a razili „excentrickou cestu k leninskému totalitárnímu internacionalismu“.

Preisner ovšem zahajuje linii „jakobínské inteligence“ koncem 19. století. Konec 19. století, tedy 80. a 90. léta — ale to je přece nástup pozitivistické a realistické generace vědecké, umělecké i politické, to je v první řadě TGM, ale i Šalda a Moderní revue, rukopisný boj a Katolická moderna, Masarykovo první veřejné vystoupení proti Rakousku 1893 i literární a výtvarná avantgarda evrop-

ské úrovně, to je racionalistická kritika sakrifikovaných „národních“ mýtů i překonávání českého provincialismu. Jedině toto a nic jiného ovládá konec českého 19. století (pokud by si ovšem autor netroufal upírat nastupující sociální demokracii pozitivní vývojový přínos) a my máme věřit, že tehdy se těmito proudy uplatňuje „jakobínská“ inteligence, která prý kompenzuje svou „tvůrčí sterilitu intenzivní touhou po moci“! Kdo byl tehdy vlastně sterilní, kdo byl posedlý touhou po moci? Masaryk? Šalda? Machar? Omladináři? Zřejmě ano, dá-li se Preisnerův eufemismus „spiritualistické podzemí“ (jaké bylo „nadzemí“?) plně aplikovat zlást na TGM a Šalda. Ale byly jejich „proti státu zaměřené cíle“ (také ale Dykovi, tedy vyhraněného konzervativece!) opravdu „antidemokratické“ a „pretotalitární“, když právě oni podali takovou kritiku leninismu v 20. letech a stalinismu v 30. letech, jaká nemá u nás obdoby? Ostatně, vymezovat onu „jakobínskou“ negaci kritériem státnosti a státotvornosti, měřit jím úroveň společenského myšlení nevede jen k identifikaci se státem (ne-li k hegelovskému zbožnění státu) bez ohledu na stupeň a funkci zásahů státního úřadu do společnosti, která v něm žije (tedy ke konformitě), ale v českém případě nadto nerespektuje obecné zakotvení kritického, opozičního vztahu ke státu. Danou státní strukturu tvrdě kritizovali (event. i rozbíjeli) nejen např. Frič nebo Gottwald, ale i Palacký, Rieger, Masaryk, Šalda, který dokonce vytýkal Čapkovy nedostatky kritičnosti k vlastnímu státu. Platnost státnosti věčně obnovené, vyzvodorované, reformované etickým korektivem přesunuje v českém myšlení tradičně váhu kontroly státu do oblasti individuální kritiky, distancované od konzervujícího vztahu člověka ke státu, typické pro stabilní struktury. Stalinistické ztrotožnění se státem je posledním a nejsilnějším, ale zdaleka ne jediným příkladem katastrofálního morálního i myšlenkového poklesu společnosti všude tam, kde v českém vývoji docházelo k identifikaci se státem.

Zdůrazňuje-li Preisner pozice „jakobínů“ u nás zejména po r. 1918, prezentuje své imaginární „jakobíny“ jako stimulans českého duchovního života za první republiky. Pro ten ovšem nejsou reprezentativní jen Wolker, Nezval, Teige, Václavek, E. F. Burian a další „proti pluralistní demokracii“ bojující „totalitární avantgardisté“, ale stejně i Čapek a Šalda, Seifert a Hora, Vančura a V & W (že by taky jakobíní?), Šusta a Peroutka, Durych a Arne Novák (výčet ryze namátkový). Jak ti všichni zapadají do apokalyptické diagnózy „jakobínské“ inteligence, je už záhada víc než metafyzická. A co teprve po únoru, kdy Preisner hází do jednoho pytle se stalinistickými zločinci nejen „bývalé masarykovce a benešovce“ (?), ale bezmála celý národ a všechny členy národního společenství včetně zásadních odpůrců režimu bezostyšně obviňuje, že v totalitním systému „našli své pravé útočiště, svůj náhražkový domov“. Platí snad taková infamie i o Seifertovi, Václavu Černém, Patočkově, Kalistovi, Škvorčeckém, Havlovi, Hrabalovi, Holanovi? A když už zařazují presidenta Beneše mezi představitelé „českého revizionismu“, měl bych dovést určit, co vlastně revidoval, což se mi ovšem nikdy nepodaří, a neměl by mi uniknout takový lapsus, abych srovnával v jiné poloze Beneše s Vaculíkem, což volá do nebe. Ne méně ostatně, než klást na jednu rovinu oprávněnou kritiku Goldstückerovy oportunistické taktiky na sjezdu spisovatelů 1967 a Vaculíkovu kritiku moci na téměř fóru, jejíž „bezmocnost a truchlivá opožděnost“ byla asi v tom, že inspirovala dekompozici první půle 60. let k ofenzivě proti moci a přerostla v jedno z programových východisek Pražského jara. To ovšem nemůže uznat ten, kdo za základní smysl roku 68 vydává „podporu nebo urychlování totalitarizačního procesu“ opozičními intelektuály — patrně svobodou tisku nebo voláním po pluralitě.

Už od r. 1933 považuje český duchovní svět za svou samozřejmou povinnost obranu kultury i jejích nositelů proti totalitní perzekuci bez ohledu na světonázorové či politické

zařazení postižených intelektuálů. Každá výhrada hrubě porušuje celistvost, nedělitelnost kulturního svědomí a podporuje antiintektuální psychózu, o níž přece víme své a která přímo ohrožuje konsistenci každé demokratické struktury. Komentuje-li tedy intelektuál Preisnerovy úrovně dnešní domácí čistky mezi „*nechutně lkající*“ jakobínskou inteligencí“ se „*zlovolným zadostiučiněním*“, vlastním jediné jeho zvrácené pseudodialektice, nikdy „masám lidu“, jimž by je chtěl imputovat, dozrává se s brutalitou protireformačních dragonád k perfidnímu cynismu, který přímo tleská diktatuře, pokud ta postihuje lidi, kteří nejsou stejní jako on sám. Taky morálka, taky humanismus, taky filozofie.

Zaklíná-li se Preisner „demýtolozizovanou historickou skutečností“, tmí se už historikovi před očima. Co podává ve své silácké antilegendě, kterou sám diskvalifikuje rozporůplnou nedomyšleností, není nic než *ideologizující dogma*, ideologizace kritického myšlení, rozmnožení dosavadních mýtů a legend, narahování faktů na skřípeč efektní originality, nafouknuté ve vzduchoprázdnu.

jaroslav metelka

co dělat

(dokončení se str. 1)

možnost účinně blokovat politickou agresi Moskvy vůči Československu v letech 1947–48. Tato agrese byla dokonce jako agrese rozpoznána teprve tehdy, když už bylo pozdě. Moskva a KSC zvolily po roce 1945 ze svého hlediska velmi správnou taktiku: čekat, až dojde k první vážné krizi a pak rozřešit rychle, bez ohledu na prostředky, situaci ve svůj prospěch. Demokratické strany této taktice svým postupem nahrály. Moskva a KSC neměly, zdá se, žádný pevný plán, jak „do toho jít“. Měly pouze pružnou taktiku, která se podobala krysářově pšítale a naslažené síti. Byly si jisty, že za jejich programem půjdou větší počty lidí, když ne absolutní většina národa, tedy alespoň rozhodující část. Začal v roce 1948 vyšet bezvadně. Mezitím se ovšem situace obrátila. Po dvaceti letech prošel režim známou krizí, z níž se už politicky nedokáže nikdy vzpamatovat. Pouze vydatná podpora příslušné mmonosti udržuje loutkovou vládu v letech. Její politická situace je nanejvýš vratká. Do jisté míry se opakuje schéma **politické situace** z let 1945–48. Jenže nyní nečeká na příležitost KSC řízená z Moskvy, nýbrž většina národa, **demokraté**, rozhodnutí převzít vládu, jakmile dojde k **vážné** krizi systému.

Rozeberme si tuto situaci podrobněji: demokraté — je to jisté nepřesné slovo, ale musíme s ním pro tuto chvíli vystačit — mají několik nevýhod.

1. Druhá strana se opírá o zahraniční vojenskou a politickou moc.
2. Druhá strana je si příliš vědoma své bezvýhodné situace, a to ji činí schopnou i nejzoufalejších činů.
3. Demokraté nemají žádného významnějšího spojence, kromě mnoha spojenců potenciálních, kteří by se ovšem hlásili až po převzetí moci.

Demokraté mají ovšem také několik výhod. Mají především na svém území dnes **absolutní převahu** co do počtu. Mají dále rozsáhlé **zkušenosti** s různými formami diktatury a za třetí jsou o své pravdě nejen skálopevně **přesvědčení**, ale jsou o ní také dnes a denně **přesvědčováni**.

Za této situace je jasné, že zápas demokratů může být vyhrán ve chvíli, kdy politická a vojenská síla Sovětů bude vázána (ať zahraničně politicky, nebo vnitropoliticky nebo dokonce z obou stran) a kdy se podaří proměnit pasivní odpor v aktivní politický čin.

Abych k tomu však došlo, je třeba kromě všeobecných podmínek také **politické organizace, taktiky a programu** demokratické opozice. Zde vidím hlavní úkol pro exil: připravit co nejpodrobnější projekt budoucí svobody. Nepůjde o žádný jízdní řád, nebo o přesná pravidla politické hry. Mnohem spíše půjde o to vytvořit takovou

z ilegálního letáku socialistického hnutí čs. občanů

V prvním únorovém týdnu se persekuce nejen zostřila, ale nabyla nových forem. Policejní razie, tentokrát nezasáhla zloděje a prostitutky jako obvykle, ale marxistickou inteligenci. Jen v Praze postihla zatčení, výslech nebo domovní prohlídka asi 100 občanů. V samovazbách ruzyňské věznice strávili několik dní Rudolf Slánský ml., syn generálního tajemníka KSC, popraveného v roce 1952, žena vězněného Jana Šlinga (v Bratislavě byla zadržena její matka, předválečná funkcionářka KSC), významní čs. vědci, profesori a docenti Karel Kosík, Jaroslav Klofáč, Karel Kaplan, Robert Kalivoda, Luboš Sochor, František Samalík, historikové Karel Bartošek a Josef Belda, novináři Jiří Hochman, Jiří Dienstbier, Cestmír Suchý, Vladimír Nepraš, političti pracovníci, býv. funkcionáři MV KSC Jan Kašpar, dva učitelé Vysoké školy politické, malíř Jindřich Heger a další. Protože policejní razie byla téměř bez úspěchu, musela být většina lidí propuštěna na svobodu, ale přesto jim hrozí nové věznění nebo další vyšetřování na svobodě. Ve vězení zůstali mj. Karel Kaplan, Karel Bartošek, J. Litera a J. Hochman. Mimořádné nebezpečí hrozí K. Kaplanovi, který jako historik a funkcionář KSC odborně řídil práci tzv. Pillerovy komise, která prošetřila, shrnula a zhodnotila dokumenty o zločinech 50tých let a pracovníci StB, jejichž zločiny zná, ho patologicky nenávidí. Značné ohrožen je také J. Hochman, který trpí chronickou pneumonií a před nedávnem se mu znovu otevřela tuberkulóza. I nadále jsou denně odváděni občané ze svých pracovišť na mnohahodinové i celodenní výslechy.

Bezpečnost předstírá, že odhaluje jakousi „trestnou činnost“. Výslechy stovek lidí však ukázaly, že hledá něco jiného — možnost pomsty za rok 1968. Někteří vyšetřovatelé se netajili záměry zatknout J. Smrkovského, ani nenávisť k A. Dubčekovi a dokonce ke G. Husákovi. Razii StB na řadě míst doprovázela vystoupení nejreakčnějších živlů, požadujících nové čistky a „prověrky“.

Tento vývoj má logiku, kterou známe a kterou kdosi nazval roztácejícím se mlýnem. Může sevřít každého občana, náhodně a bez výběru, včetně těch, kteří jsou dnes u moci, nebo těch, kteří se s ní spojují v pochybné naději, že uchovají klid alespoň sobě a svým rodinám.

Víme, že otevřený odpor je v této situaci marný a vedl by jen k dalším ztrátám. Trpně přihlížet by však znamenalo přebírat vinu, takže by zase jednou někdo mohl prohlásit, že všichni neseme svůj díl. Každý z nás má určitou možnost, jak čelit persekuci přátel, známých, spolupracovníků a sousedů. Vyjadřme pronásledovaným solidaritu, pomáhejme jejich rodinám, trvejme na dodržování zákonů, neposkytujeme policii větší moc než jakou skutečně má, nepřipouštějme propuštění pronásledovaných ze zaměstnání. Lze pomáhat i jinak: Nemluve zbytečně o věcech, které zajímají StB. Ležák a časopisy neschovávejme, ale posíláme ihned a bezpečně dál. Při výsleších nic nevíme, nic si nepamatujeme, na nic si nevzpomínáme, i kdyby se nám zdálo, že vědí všechno, nebo kdyby skutečně něco věděli. Doznání nám stejně nepomůže a výpovědi poskytneme jen další zbytečné svědectví proti sobě nebo jiným.

Upozorňujeme na nebezpečný vývoj v naší zemi také mezinárodní komunistické hnutí, komunisty, socialisty, demokraty a přátele Československa a jejich organizace. Současný režim ničí poslední zbytky občanských práv a svobod a tím, že se vydává za socialistický, ničí i socialistické ideály našich občanů. V situaci, kdy hlas čs. lidu je umlčen, může hlas váš přispět ke zmírnění persekuce a k tomu, aby se na osud Československa a jeho obyvatel nezapomínalo při bližících se jednáních o evropské bezpečnosti.

Praha, únor 1972

taktiku pro národ, která by umožnila v krizové situaci velmi pružné a pohotově reagovat a sjednotit demokratické síly v akci, jejímž cílem by bylo odstranění závislosti na Moskvě a **obnova** základních demokratických institucí.

Nemylme se, svět není už rozdělen na ztrnulé bloky, je právě ve velkém pohybu. Poprvé po čtvrt století nehybnosti dochází k velkému **přeskupování** sil a další se připravuje. Co v této situaci dělá exil? Nic, nebo skoro nic. Jediné konkrétní, co jsme četli nebo slyšeli, byla různá varování: abychom se nespojovali s tím či oním jenom proto, že je nepřitelem našeho nepřítel. Četli jsme, že se nemáme hlavně spojovat s Čínany, abychom neopakovali chybu naše-
ho spojení se Sověty. A co dál, nějaký pozitivní návrh? Dále nic — až snad na pečeni bábovek pro curyšského starostu.

O exilu se říká, že se v něm lidé hádají. Myslím, že je to pravda jen částečně. Co by exil naopak potřeboval, to by byly ostré spory. Spory věcné, plodné, které by miřily k jádru problémů a v nichž by se otevíraly cesty novým pohledům na naši skutečnost. Bez takového větrání by bylo mezi námi zatuchlo.

To je zřejmě vůbec první předpoklad jakékoli práce: že mezi námi dojde k dorozumění, ke komunikaci. Současně s tím by ovšem mělo dojít také k dorozumění s ostatními národními exilovými skupinami z východní Evropy. Někteří mají větší zkušenosti s exilem než my. Některé disponují větším intelektuálním potenciálem než my. Vezměte například Poláky. Čtu, že jejich velcí spisovatelé, filosofové a sociologové v exilu diskutují na stránkách zahraničních revui. Sociolog Bauman se při tom dostal do křížku s filosofem Kolakowským a spisovatelem Mrožkem. Zahraniční noviny referují podrobně o jejich sporu, který se týká dalších perspektiv vývoje Polska. Jejich pře se tak stávají teoretickým půdorysem, na kterém lze stavět další úvahy. Jejich stanoviska se mohou stát dokonce východisky i pro jiné národy ve východní Evropě. Závídím.

Vůbec se domnívám, že rozklizení starých soustav a sfér vlivu bude umožněno pouze společnou aktivitou všech, kdo na takovém rozklizení mají zájem. Situace ve východní Evropě by byla podstatně jiná, kdyby se Sověti museli vypořádávat s východní Evropou jako celkem a nikoli jako dosud po etapách. Také v tom by měl exil vydatně pomoci. Slyšel jsem, že kdesi existuje dokonce i jakýsi výbor ujařmených národů ve východní Evropě. Neslyšel jsem však, že by tento výbor projednával nějaký program osvobození národů ve východní Evropě. Neslyšel jsem, že by se zástupci těchto národů v exilu sešli a diskutovali o koordinaci svých plánů, perspektiv a programů. To je chyba, kterou by mohly ujařmené národy zaplatit v příštím vývoji, když ne svou krví, tedy svou svobodou.

Exil, má-li vůbec jaký smysl, musí být politickou organizací, která by spojovala, promýšlela, reprezentovala. Pokud toto nedokážeme, ztratíme oprávnění nazývat se exilem. Nesoudím: mnohé národy mají své vystěhovalce, zahraniční krajany, uprchlíky, běžence. Jsou však pouze tím, čím jsou: Nevydávají se za nic jiného.

U nás jsme zůstali stát na půl cesty mezi exilem a vystěhovalec-tvím. Neříkám, že pracovat v exilu je jednoduché. Nezasťírám, že mezi několika generačními a politickými vrstvami emigrace jsou rozpory, které se zdají na první pohled nepřeklenutelné. Přitom tu je však všude dobrá vůle politiky pracovat, jenom se to neumí. Vychází dvě stě exilových novin a časopisů, číslo oblundé a nesmyslné. Existují tři nakladatelství. Zakládají se desítky spolků a společků. Pořádají se schůze, besedy, zábavy, šibřinky i zabijačky. Leccos z toho svědčí o obdivuhodné životnosti českých a slovenských lidí za hranicemi. Leccos z toho svědčí však o naší spolkářské chorobě a o tom, že se pod heslem masarykovské drobné práce leckde pouze přištipkají. Zapomíná se, že drobná práce má význam pouze jako součást velkého politického programu, takového, jaký měl na mysli právě Masaryk, za jaký bojoval a jaký také dovedl prosadit.

jan ryba věnce pro neznámého vojína

Stalo se již nepsaným zákonem, že Evropa prohrála války, které vyhrála.

Jediným konkrétním výsledkem byly jen milióny nevinných a svedených obětí, zničené stateré historické památky, do nichž byl vtesán osud obyčejných lidí, kteří brali do rukou kámen a krokvi, aby za tento pohyb nasýtíli své děti a při tom nevědomky tvořili nezapomenutelné projevy nenapodobitelného umění. Pot z těla a krev z odřených prstů dávno smyly milióny dešťových kapek a vsásky se hluboko do země, která byla a je dobrá.

Evropa je alergická na rychlou únavu a v důsledku následné lethargie jí uniká smysl pro nápravu toho, co jí do války přivedlo.

Ve dvou posledních válkách se Evropa ukázala neschopnou řešit ji samou zaviněné problémy vlastní nejednotnou silou. Její zraky se pak vždy obracely tisíce mil za moře ke kontinentu, který je v mírové době vystavován naduté existenci právě těch, kteří svoji bohorovnou ospalostí, nedůživou váhavostí a sobeckým přístupem k řešení elementárních otázek své vlastní bezpečnosti, nechávají za sebe s trestuhodnou samozřejmostí umírat Neevropany.

Tento soucitný kontinent pak nejen že zachránil Evropě jakousi pomyslnou prestiž před lidstvem, ale odkojí svým mlékem i její děti, odsouzené k smrti nedostatkem.

Hledat příčiny této trestuhodné nostalgie je zbytečné, protože každý ví, kde hledat její kořeny.

Denně si o ni vyprávějí obyčejní lidé a omlouvají chyby desaterem a technikou.

Denně se v novinách dozvídají, jak by se mělo to či ono dělat, aby toto konání mělo alespoň abstraktní znaky lidského myšlení.

Denně však vítají a oslavují právě ty, kteří si vyvlastnili jejich naděje, kteří se babrají se skvělými slovíčky, jež mají sice vznešený zvuk, ale žádný význam.

Denně se scházejí zástupci nadlidské většiny lidu, národů a států a vyčítají si, že ti druzí nevykonali to,

co oni sami by vykonali, kdyby byli výkonu schopni.

Denně jsou hrány hymny a pěny dichyramby, při nichž se oči zalévají sentimentálně slzami, ale ještě nikdy tóny těchto písní nepodepsaly deklaraci o samozřejmé existenci člověka, o vlastní individuální existenci podle normálního zákona lidství.

Denně jsou předváděny mohutné zbraně nejnovější provenience a lidé tleskají s pýchou ve tváři své vlastní, před nimi defilující smrti.

Denně se lidská mláďata cvičí ve střelbě na terče s lidskou podobou a neuvědomují si, že střílí do svého vlastního zrcadla.

Denně se podepisují smlouvy, které úlisnými diplomatickými frázemi ujišťují, co nikdy nemůže být jisté a v několika světelných vteřinách se slavnostní podpisy rozplynou v mlhu záhad, nedostatků a naivností.

Denně se hraje va banque v kuloárech nejvyšších představitelů světské

moci, kteří se neostyšně vydávají za hlas boží, opomíjejíce hlas lidu jako zbytečný produkt své velikosti.

Denně je lidstvo injektováno haším slibů o nádherné perspektivě toho, co nikdy nebude a ani být nemůže.

A denně jsou ti, kteří jsou výhodným předmětem listivých permutací odhodláni věřit, protože víra je zadarmo jako vzduch do pneumatik.

Pohled na mapu Evropy je smutný. Vlevo naděje, vpravo beznaděje. Všude žijí lidé.

Jejich jménem se vyhlašují parafraze na dokonalost, ale na běžícím pásu neobyčejných rychlostí jsou vyráběny bílé kříže, na nichž chybí jen jména

Ta se dají lehce doplnit.

Až na jedno.

Státy potřebují nového Neznámého vojína jako symbol své vlastní neschopnosti a slabosti.

Foto: Milan Dřizhal

rozhovor karla nešvery s ladislavem bezákem

Útěk inž. Ladislava Bezáka a jeho rodiny z Československa před vánoční vyvolal velkou pozornost. Jak už to na Západě bývá, stal se dokonce pravou senzací. Dramatické okamžiky, kdy československý mistr světa a Evropy v letecké akrobacii unikl pronásledování tryskového vojenského stíhače na malém sportovním stroji, obsazeném jeho šestičlennou rodinou, jsou dnes již minulostí. Titulní stránky novin plní jiné senzace. Pro Bezákovu rodinu nastal obyčejný život v jedné obci poblíže Kasselu, kde nalezla nový domov.

Sedíme s inž. Ladislavem Bezákem v obývacím pokoji jednopatrového domu, který má rodina pro sebe. Bezákovci jsou zde téměř zabydleni. Lidé se předhánějí, aby jim umožnili začátek. Nabízeli nábytek, bytové a kuchyňské zařízení, peřiny, záclony, koberce. Paní Bezáková má v sekretáři tři kompletní kávové servery, v jednom pokoji je dokonce starý klavír. V horní velké místnosti je ložnice kluků. Čtyři velké důstojné postele v řadě vedle sebe. A spousta hraček. Tolik hraček, kolik jich v životě neměli. V rohu pokoje stojí veliký žlutý medvěd — skoro tak veliký jako malý André.

Kladu inž. Bezákově otázku, která se mi zdá — když se rozhlédnu kolem sebe — zbytečná:

Jak jste se zabydli v novém prostědi?

Vybrali jsme si znovu venkov. Ani v Československu jsme nebydli ve městě. Kde jinde bych sehnal tolik prostoru pro šest lidí? A za tyhle peníze? Tady platím sedmdesát marek měsíčně. Dům byl rok prázdný a správa obce mi jej dala do užívání. Bylo třeba všechno upravit, opravit, vyčistit, dát do pořádku. Někdy jsme dělali

dlouho do noci, ale to hlavní už máme za sebou.

V pokoji je v chladném předjarním dnu zimomřivo, protože stěny jsou ještě prochládlé. Konečně se podařilo sehnat dohromady všechny čtyři kluky a přinutit je, aby zuli za blácené boty a šli se před večerí umýt. Gramofon hraje českou hudbu. Nabítku Prodané nevěsty.

Jak vás tady lidé přijali?

Ohromně. Bylo to překvapující. Až to dojmalo. Dostal jsem spousty dopisů. Od zcela neznámých lidí. Hlavně od Čechů z celé Evropy, Kanady, Ameriky a Austrálie. A také od bývalých vojenských letců o od vdov po letcích. Všichni mi napsali krásné dopisy. Zdaleka nemohu postačit na všechny dopisy odpovědět. Všechno, co kolem vidíte, nám lidé dali sami od sebe, aniž bychom si o cokoli říkali. Nejvíce mi pomohli mj přátelé — západoněmečtí sportovní letci, s nimiž se znám už řadu let. Nejprve jsme u jednoho z nich bydleli, ve Schwäbisch Gmündu a druhý se o nás postaral tady v Böhne, kde má benzinovou pumpu. Pomohl mi najít tento byt a zaměstnání a spolu se svou man-

želkou nám pomáhají stále ještě se zařizováním našeho bytu.

Vy jste přešel ze Swäbisch Gmündu sem do Böhne, protože jste zde dostal zaměstnání. O jakou práci to vlastně jde?

Pracuji v leteckém oddělení firmy Hentschel v Kasselu jako předváděcí a prodejní pilot. Firma vede letadla typu Piper od malých lehkých cestovních strojů až po silné s přellakovou kabinou. Dělam v podstatě to, co jsem jaksi mimo své zaměstnání, bez nároků na jakoukoli mimořádnou odměnu a začasť i bez poděkování dělal doma pro Omnipol, který byl v Československu vývozní společností pro leteckou techniku. Tady je vše postavené na obchodní bázi. Podílím se procenty na prodeji letadel, které předvádím. Kromě toho působím na kasselském letišti jako instruktor. Trénuji adepty akrobacie a vyučuji létání na neviditelné cíle pomocí přístrojů.

Je největším štěstím člověka, když může dělat svou práci. Takovou práci, která ho baví, je jeho koníčkem, osobní zálibou. Jeho životním osudem. Pro Ladislava Bezáka je to od jeho učenických let létání.

Proto jsem vlastně odešel z Československa, že jsem cítil, jak je moje existence ohrožena. Dovedete si představit, že všechny ty kádrové změny, které v Československu v poslední době nastaly, se projevíly v letectví více než kdekoliv jinde. Zde bývaly prověrky vždycky nejprsnější. Já sám jsem v poslední době musil několikrát přejít na novou práci. Měl jsem při tom obvykle smůlu, že ten, kdo mě přijímal, neprošel v následující prověrce. Byl jsem tedy na řadě na vyhazov hned po něm. Naposledy jsem pracoval jako pomocný koopilot u Čs. aerolinií na domácích linkách. A to ještě téměř z lásky a na nejisto, ačkoliv je

antonín kratochvil aby bylo jasno

Těžko mě může někdo podezírat z negativního poměru k posrpnovému literátům či k ostatním představitelům tzv. elity. Byl jsem jeden z prvních, kdo jim stiskl ruku, kdo jim pomohl a kdo s nimi spolupracoval na prvních programech a prohlášeních.

Těhle několik slov úvodem jsem považoval za nutné napsat, aby mi bylo správně a dobře rozuměno a aby moje kritika nebyla chápána jednostranně.

U posrpnových kulturních žurnalistů a literátů, zdůrazňuji ovšem ne u všech, mi vadí jejich povrchnost a neinformovanost, mluví-li či píšou-li o české exilové literatuře v období 1948–1968. V poslední době se objevilo několik článků, kde se většinou bohorovně píše a mluví o exilové literatuře a dělají se závěry a prognózy a člověk má málem dojem, že těch 600 původních titulů z české a slovenské literatury, které vyšly v období 1948–1968, ti lidé neviděli ani z rychlíku! Nedávno se např. objevil v jednom hamburském týdeníku článek ze kterého jsem měl dojem, jako by česká exilová literatura začala existovat teprve po srpnu 1968. A přesto zůstává neoddiskutovatelnou skutečností, že žádná z těch knih (snad s výjimkou Skvořeckého Tankového praporu) umělecky zdaleka nedosahuje úrovně např. Cepových Cikánů, Havelkova Pelíšku, Kovárnovy Půlnoci nad Prahou, Němečkovy Tvrdé země, Svatošova románu Mlha šatí strach či Kolárových Listů němému příteli. Přátelé, pokud jste tyto a další knihy nečetli, tak můžete těžko mluvit a psát o české exilové literatuře. Uvědomte si, že v době, kdy v Československu vládly deformace kultu osobnosti, kdy každý literární projev byl usměrněn stranickou linií, byla exilová literatura jedinou svobodnou reprezentantkou české literatury. Kdo z vás si dal práci, aby studoval z tohoto období českou exilovou lyriku, dramata či romány a humoresky? Vím pouze o čtyřech posrpnových, kteří si dali tu práci a ti zatím ovšem nic nepublikovali a studují. Prvním zklamáním pro mě bylo, když na kongresu intelektuálů v Dachau 1. května 1970 vy-

stoupil jistě talentovaný redaktor jednoho bývalého kulturního týdeníku a hovořil mezi jiným o mutnosti vydávání českých a slovenských knih a kulturním organizování. Jako vzor pro nás uváděl polský Instytut Literacki. Olázał jsem se ho pak, co již četl z české exilové literatury. Podíval se na mě trochu překvapeně a řekl mi, že něco zná. Čmsynslé jsem uvedl pouze tři jména: Kolára, Kavku a Havelku, nevěděl o nich nic, ani o tom, že Křesťanská akademie v Římě (Accademia Cristiana Cecoslovacca) vydala sama několik stovek knih, periodik, přednášek atd., že pořádala pravidelné sjezdy, symposia a konference. Kulturně vědecké revue Studie, kterou vydává v češtině Křesťanská akademie přesahuje svou úroveň většinu podobných revuí. O anketě, kterou uspořádala mezi západními spisovateli a intelektuály o srpnu 1968, nevěděl také nic.

Tak jsem si tehdy pomyslel, co viš hochu o našich bojích v Mezinárodním PEN-Clubu, o našich rezolucích, žádajících propuštění Josefa Palivce, Jana Zahradníčka, Josefa Knapa, Václava Renče, Josefa Kostohryze, Zdeňka Kalisty a dlouhé řady dalších vězňů spisovatelů, umělců a vědců, co viš o časopise PEN in Exile či Arena, z nichž některá čísla byla věnována výhradně české či slovenské literatuře v exilu... Stejným zklamáním bylo pro mě, když významný prosaik, který právem je jedním z kandidátů na předsednictví nově se tvořícího Svazu československých spisovatelů v exilu, skromně poznamenal, že v pouhoročné emigraci nebyli téměř spisovatelé. Nejsm sám, kdo si při takových příležitostech opakuje, co vlastně tito přátelé opravdu četli z české exilové literatury, je-liž součástí se dnes stali?

Někdy je ta povrchnost a neinformovanost až deprimující. Při čtení o exilovém myšlení a aktivitě intelektuálů, který vyšel nedávno z pera posrpnového emigranta v jednom německém časopise jsem si řekl, že musím konečně shrnout do několika bodů skutečnosti, které nelze nevidět nebo prostě od nich odvrátit oči. 1. Nejvýznamnější a dosud ničím nepředsťžitelnou edicí je Sklizeň svobodné tvorby (zakladatel + prof. dr. Robert Vlach), ve které vydali umělecky nejvýraznější osobnosti svá básnic-

ky Aerolinek stěží druhý pilot, který byl ve vzduchu více hodin než já.

Měl jste jistotu, že budete moci ve Spolkové republice létat?

Vůbec ne. Ale doufal jsem, že se mi naskytne příležitost. Ucházel jsem se o místo pilota u charter-společnosti. Ze dostanu toto místo, se mi ani nesnilo.

Budete se moci věnovat sportu?

Neohci závodit. To už mám za sebou a toho jsem už užil dost. A nemělo by žádný význam, abych se pokoušel odsunout zdejší mladé talentované piloty. Budu se ale zúčastňovat leteckých dnů a různých veřejných vystupení. To koneckonců souvisí s mou obchodní činností. Není vyloučeno, že se budu podílet na sportovním dění v bezmottořovém létání.

Jaké jsou tady ve Spolkové republice a na Západě vůbec podmínky pro sportovní letectví? Mnozí mají představu, že je to sport, který je vyhrazen pouze nejmajetnějším vrstvám.

To není pravda. Znáám dobré piloty, kteří jsou dělníky. Jeden můj přítel, sportovní letec, je například automechanik. Měříme-li provozování leteckého sportu poměry v Československu, je přirozené, že podobné představy mohou vznikat. Ale tady je letadlo daleko přístupnější, a to jak cenově, tak vůbec možnosti si je obstarat. V Československu jsme byli všeho všudy čtyři, kteří jsme měli soukromé letadlo — jak se říkalo — v osobním vlastnictví. Tady je má neporovnatelně více lidí a používá je jak ke sportu, tak jako dopravního prostředku. Jestliže má někdo talent, může počítat s podporou aeroklubu. Zrovna nedávno zakoupil aeroklub pro dva nadané piloty prvotřídní akrobatické letadlo v ceně asi 120 000 marek. Já nepovažuji tuto praxi — jeden letoun

pro dva lidi — za nejšťastnější, ale to je jiná otázka. Fakt je, že aeroklub své závodníky podporuje. Jinak k soukromému létání se dá pořídit dobré letadlo přibližně za stejnou cenu jako sportovní automobil.

Jestliže je například tady ve Spolkové republice letectví přístupným a téměř masovým sportem, čím to je, že na světových leteckých soutěžích se daleko lépe prosazují sportovci ze zemí východního bloku?

Ta převaha je trochu optický klam, vyvolaný propagandou. I jiní piloti zvítězili na vřolných soutěžích. Já například byl na mistrovství světa ve Španělsku druhý za španělským akrobatem. Celkově jsou ale na Východě lepší. To má co dělat s pojetím sportu a jeho podporou za účelem propagačního využití. Tady jsou více amatéři než na Východě. Sportovci NDR mají především v méně populárních a soběstačných sportovních odvětvích větší úspěchy než západní Němci. Protože tam je podpora stát. V Československu byla jediná otázka: Má se létat nebo ne? Když se rozhodlo, že ano, tak byly dány ty nejlepší podmínky. Tady se někdo o dovolení ptát nemusí, ale nemůže také očekávat, že bude rozmazlován jako státní amatér. Pravda je, že se na Západě, například i ve Spolkové republice ve vývoji letectví dost zameškalo. Teď se to pracně dohání. Ale zlepšení tu je. A vyrovnání sil se určitě dostaví.

Vy jste létat na československých strojích, teď létat na amerických typech. Československé sportovní letouny mají výbornou pověst, jsou opravdu lepší než ty ostatní?

Musím vám říci, že tomu není tak, že bych do konce minulého roku létat jen na československých strojích a teď přisedlal na cizí a

ká i prosaická díla. Je to více než 60 knih! Piše-li někdo o exilové literatuře, musí znát knihy a myšlenky Jana Čepa, Pavla Želivana, Ladislava Radimského (pseudonym Petr Den), Ferdinanda Peroutky, Jana M. Kolára, Zdeňka Němečka, Františka Kovárny, Jiřího Skvora (pseudonym Pavel Javor), Františka Listopada, Bedřicha Svatoše, Jaroslava Havelky, Milady Součkové, Roberta Vlachy, Vladimíra Stědrého, Ivana Jelínka, Pavla Tigrida, Olakara Odložilíka, Jiřího Kovtuna, Jana Strakoše, Tomáše Spidlíka a celé řady dalších. (Částečně jsou tato jména a díla zachycena v publikaci: **Bibliografie krásné české literatury vydané v exilu** (Únor 1948–květen 1967), Řím 1968.

2. Neinformovanost dominuje i v psaní o nákladech exilové literatury. Např. první antologie exilové prózy **Peníz exulantův** (Mnichov, 1956), vyšla v nákladu 3 tisíce exemplářů; rovněž náklady knih Jana Čepa **Cikáni**, antologie exilové poezie **Neviditelný domov** či Jelínkovy sbírky **Skutečná** přesahovaly tisíc exemplářů atd. Průkopnický význam antologií: **Peníz exulantův**, **Neviditelný domov**, **Čas stavení**, **Dichter ohne Heimat** a dalších nebyl dosud zdaleka doceněn.

3. Velká neinformovanost a povrchnost je také ve znalosti exilového tisku, především z období

1955–1966. Na konferenci v Horge-nu v červnu 1970, kterou uspořádala Společnost pro vědy a umění v Americe, řekl jeden vynikající žurnalista, že exilový tisk na něho působí jako veteš. Byla to pouze neznalost – či znalost převážně starousedlického tisku, který někdy opravdu dělá dojem veteše. Soud byl ovšem bráskně hozen na všechny exilový tisk. Omezím se nyní jen na jména některých nejvýznamnějších kulturních, či nábožensko-kulturních časopisů československého exilu: **Stopa**, **Archa**, **Perspektivy**, **Skutečnost**, **Tribuna**, **Zápisník**, **Sborníky sklízě svobodné tvorby**, **Husův lid**. Ze současných jsou to **Proměny** (vydává Společnost pro vědy a umění v USA), **Studie** (vydává Křesťanská akademie) a **Svědectví** (řídí Pavel Tigríd).

4. V Římě není nějaký „katolický Verlag“, který převážně vydává církevní literaturu, nýbrž Křesťanská akademie, nejstarší česká vědecká, kulturní a náboženská organizace, která nevznikla v šedesátých nýbrž na počátku padesátých let! V roce 1951 vydala již Halasovu **Závět s Čepovou** předmluvou! Vedle kongresů Křesťanské akademie (nejvýznamnější byly v Rohru 1960 a v Gazzadě 1967), vydává dva časopisy **Nový život** a **Studie** a má čtyři knižní edice. Vysloveně literární edice je **Vigilie** (rediguje Petr Cvečka), vyšlo v ní na 50

svazků poezie i prózy; náboženská témata zde vždy nedominuje – viz básnické sbírky Milady Součkové, Roberta Vlachy, prózy Petra Dena, Bedřicha Svatoše či Boženy Sirkové a Gertrudy Goepfertové atd. Zde pomůže jedině studium. Kdo nečetl např. knihy Jana M. Kolára (**Otázky české tradice a Listy** němemu příteli a další), prózy Vladimíra Stědrého (**Věž svědectví**, **Ztracená stopa** a další), básnické sbírky Jaromíra Meřtana (**Malá noční hudba**, **Útek do Egypta** a další) a především Plavbu Jiřího Kavky, nezná českou exilovou literaturu a problémy jejího vývoje.

Přátelé, jste součástí české exilové literatury, která měla těžké začátky. Nezapomenu s jakou úctou jsem bral do ruky první číslo **Stopy**, kterou vydával profesor Kovárna. Byl to cyklostylový sešit. Nezapomenu jakou jsem měl radost z prvních exilových veršů Ivana Blatného. Nezapomenu na naše polemiky kolem **Umazaných povídek** Františka Listopada a antologie **Neviditelný domov**. Snad vám něco jednou napíše více o těch cyklostylových knihách a časopisech a o edici **Lucernička** a **Kamenný enb**. Nezapomínejte na jednu Masarykovu myšlenku z Hovorů s Karlem Čapkem. Masaryk vyslovil svůj podiv nad lidmi, kteří se tváří zaslíbení a nemají o určitých problémech ani potuchy.

lída greplová

nar. 1950 v Praze. Vystudovala knihovnickou školu na Kampě, maturita 1968, po okupaci zvolila exil, žije v Besanconu, kde studuje slavistiku.

Stáším se do klubka bolesti
před proudem zlostejnělého bloudění
a zároveň pochybuji o výkřiku nemilého útoku
Útok, útok
teče to jak pěna mezi prsty: Život, ach ta neřešitelná záležitost
Protentokrát snad sklopí pohled před dívkou
která na ulici porodila naději putující k srdci
Snad ten balíček ještě krvavý
vnese na jazyk jiné slovo než: odpadek
porod, život jak počátek duše, naděje na ni
na ulici a v blátě, rozlezlém po sklepních oknech
Počkat do večerního představení, počkat ještě, počkat do večera —
tak radí pohodlnost,

nic než divadlo nedá existenci,
divadlo bez břehů a napřád,
jen úzkost a únavu režiséra tvoří orchestr.
O d p a d á m.

(leden 72)

**
*

„... a jsme na stejné lodi
vnímáme hadovité obrátky, svist motoru, řádění vln proti větru
... Roztažená křídla ptáků se vysmívají hlubině pod námi
Stačí ale výstřel
Stačí neodpovědnost podle pravdy
Vymyslet si stačí hodinu setkání,
aby hlas nakloněný v moment až k vědomí
zaduněl a zmlk: STAČÍ
... A tak ptáci,
kteří si mezi sebou v letu tak dobře rozumějí
padají bez výběru do vln.
Voda je pohlcuje, dno vymrštjuje
a hladina nepropouští.“
„Není vzduch pro dýchání,
konec.“
A on se usmívá, nedává najevo rozčilení
Topí se a usmívá:
„To přece znám“.

(Besancon, leden 1972)

**
*

Salomé
Salomé, písnička brnkající něhu a slzy v úsměvu
Salomé zpívající do tikotu srdce
Sáláš život, tančíš, prostě otáčíš očima
A usmíváš se trpělsky
Jsi tak stará že ani největkovitější dub
nemůže na své větvi unést tvůj čas.
Jsi snad láska, zapomenutí, lístek ke štěstí,
ty pouze zpíváš, hovoříš vlasy přilepenými ke tvářím
Trpíš jak milá přívětivost maminky.
Podívej, diamanty kapek ti padají k dřevákům,
zatímco ty trmácíš nohy po dlaždicích.
Nevidíš, neslyšíš.
Ty neexistuješ.

(leden 72)

**
*

„Co oči nevidí, srdce necítí.
Což nemáme schopnost býti slepci?
Což se nenecháváme vést pouze a jenom očima?“
To není pravda!
Já cítím maminku tak daleko, že nenalézám cestu
a zatímco my zde flámujeme s touto bílou spouští,
ona pláče ledové slzy!
Oči, oči jen vidí, jen se zavírají,
ale cit
— toť srdce, které do rytmu chlopně
buší morzeovku v i n y.

(Mnichov, únor 72)

**
*

Čím voní hovory?
touhou, snad potřebou, všedností, nevědomostí ...
Přijde slovo a koncovka
A snad nadechnutí k dalšímu
či prostě počátek mlčení nic neříkajícího.
Vzniká myšlenka všednosti
Hradba nerozpustitelná
opevňuje se sama sebou a víc a více.
Jeden spadne, přijde další.

(Göteborg, červenec 70)

Foto: Josef Rakušan

teprve je poznával. První mistrovství Evropy v Paříži v roce 1965 jsem vyhrál na francouzském stroji. Stalo se to tak, že jsem se mistrovství vůbec neměl zúčastnit a neměl jsem s sebou stroj. To byl tenkrát jeden z mých prvních velkých průšvihů. Závod chtěli vyhrát Sověti, protože měli na prvním místě v Paříži mimořádný obchodní zájem. Jinak k otázce: československá sportovní letadla jsou opravdu vynikající. Mají jedinou vadu, a to dost podstatnou. Alespoň tady na Západě, kde jsou letadla v soukromých rukou. Jejich výkonnost je vázána enormní spotřebou pohonných hmot. Jestliže je jedno letadlo, například moje, spotřebuje na hodinu letu šedesát litrů benzínu a jiné pouze patnáct nebo dvacet, je to podstatný rozdíl. V Československu to nikoho nezajímá, ale tady se počítat musí. Ostatně i v Československu jsem měl se svým soukromým strojem finanční potíže, protože litr paliva mě stál tři koruny.

Ve zvláštních deskách je hrst novinových výstřížků. Jsou to vyřezávané články, které koncem prosince vyšly ve světovém tisku. Novináři v nich barvitě s nádechem senzáčnosti popisovali podrobnosti útoku Bezákovy rodiny.

Od první chvíle musím myslit na jednu věc. Na toho chlapce v kabině vojenského stroje s československou vlajkou na trupu, který střílel na českou rodinu se čtyřmi dětmi. Myslíte, že je možné, že vás ten chlapec nechtěl sestřelit? Třeba mřil úmyslně vedle.

Myslím, že to tak nebylo. Asi by se toho neodvážil. Přístroje na palubě letadla zaznamenávají automaticky každý výstřel a cíl je fotografován. Celá jeho akce se dá podle těchto záznamů rekapitulovat. Já osobně si myslím, že nás chtěl sundat. Dálek důležitější ale pro mne je, že vůbec byl vydán takový rozkaz střílet na rodinu s

děti. To se mě hluboce dotklo, a proto nechci mít s touto zemí, dokud v ní vládne tento režim, nic společného.

Který okamžik byl při vašem letu nejkritičtější?

Když jsem unikl z dohledu stíhače do clony mraků. Byl to sestup o 1200 metrů. Žena seděla vpředu na každé noze držela dvě děti. Musila odhodit polštářování na sedadle, aby získala větší prostor. Železná hrana sedadla se jí zaryla do nohou, které se jí zcela odkrývaly. V Norimberku ji musili vynést z letadla. Za takové situace jsem musil podstoupit s přetížným letadlem akrobatickou figuru. Děti zatlačil tlak do špičky letadla a žena setnavačností padla na střechu kabiny. Měl jsem strach, že střecha nevydrží.

Když se teď na toto dobrodružství díváte zpátky, klapalo vše, jak jste si představoval, anebo byste dnes dělal něco jinak a lépe?

Dnes už bych to já ani nikdy jiný nemohl podniknout. Jestliže jsem tehdy ještě měl reálnou šanci dokázat to, při dnešních opatřeních se rovná možnost úniku asi pěti procentům, to jest sebevražďe. V jedné věci jsem se přepočítal. Letěl jsem úmyslně po takzvaném velkém oblouku, který jsme obvykle nalétávali. To jest trať přes Rakovník a na Plzeň. Domníval jsem se, že kdybych někoho potkal, považoval by to za normální a nečinil by poplach. Tím jsem ztratil mnoho času a hodně paliva. Kdybych letěl přímo, byl bych na hranicích dřívě.

Novinové zprávy se rozcházely v jednom. Jedny tvrdily, že přímo na hranicích československé hlídky střílely, jiné to popíraly. Jak to bylo?

Já nic neslyšel, ale západoněmecká hlídka tvrdila, že se střílelo. Patrně to bylo tak, že stříleli z ručních zbraní, ale že nenasadili

automatické radarem řízené pozemní střely. To by pro mne bylo špatné. Velice mi pomohlo, že šoudou okolností byly ve vzduchu v hraničním prostoru dva vrtulníky Spolkové armády. Češi nemohli tyto zbraně použít, protože hrozilo nebezpečí, že zasáhnou jiný cíl. A sestřelil západoněmecký vojenský vrtulník by pro ně znamenalo nepřijemnou zápletku.

Prodáná nevěsta dospěla k závěrečnému sboru. Dobrá věc se podařila a káva z jednoho ze tří servisů paní Bezákové byla dopita. Kluci, už dávno umytí a po večeri spali v širokých postelích v pokoji nahoře.

A jaké jsou vaše plány do nejbližší budoucnosti?

Zařídít tenhle dům.

A pro vzdálenější budoucnost?

Udělat z něho pro mou rodinu nový domov. Víte, co tím myslím?

Snad ano.

Hlavně žít v klidu a ve svobodě. V normálních lidských podmínkách. Chtěl bych si časem koupit nové letadlo. Až kluci dorostou, naučím je létat. Nejstarší Ládík, má po mně jméno i lásku k letadlům. A podívat se někde, kde jsem ještě nebyl. Jak říkám, žít normální život.

Odjíždím z Búhne úzkými okresními silnicemi směrem ke Kasselu. Touto cestou bude Ladislav Bezák jezdit každý den do práce a večer se tudy bude vracet. Jako mnoho jiných z této vesnice v obyčejném všedním dni. A z obyčejných všedních dnů se skládá život. Jaké jsou všední pracovní dny, takový je celý život. Spokojený nebo nešťastný. Tento muž věří, že bude šťastný právě proto, že bude normální a klidný.

Pro klid svého všedního pracovního dne podstoupil své veliké nebezpečné dobrodružství. To skončilo a teď bude touto cestou jezdit ráno do práce a večer domů.

dopis z domova

... a tak je to strašně složité nebo vlastně hrozně jednoduché? Večer, například tento, když se zamyslíš i nad jinými problémy, než svými vlastními, piší vám dopisy jako je tento, nebo si piší povídky (zatím pouze pro sebe) o tom, jak je nesvoboda těžká, jak svazuje lidem ruce a rozleptává mozky. Ale ráno už vstávám s myšlenkami na denní potíže ve škole a ve škole zase přemýšlím nad tím, co budeme odpoledne dělat s mým hochem. Zkrátka přes den si na nesvobodu naší země ani nevzpomenou. Piší vám to proto, abyste si nedělali iluze, že lidé, kteří nebyli vyhozeni ze zaměstnání či ze škol se neustále trápí současným stavem a stále přemýšlejí, jak ho změnit. Ano, přivítali by s nadšením jakoukoliv změnu k lepšímu (i když teď už i se silnou nedůvěrou), hledají mezi řádky psaného slova (Huxley jde mezi intelektuály a námi, intelektuální pulci, z ruky do ruky), ale samostatného díla se odváží pouze ti, kteří již tak postižení, že nemohou nic ztratit. Odpor se změnil v nezájem, akce odporu ve větší množství vypitého alkoholu. A tak je vlastně docela fajn si čas od času přejít, jak by se u nás asi psalo, kdyby nebylo, co je.

J. L. u Prahy

ex

Pokusy podsouvat do našeho vědomí trojského koně cizí ideologie stále pokračují. Neznají oddech, nedostávají dovolenou. Jejich inspirátoři jim navlékají rádoby vědecký vzhled s honosnými krycími jmény, jako konvergence, technotronní revoluce, postindustrialní společnost, futurologické koncepce a jiné. Přes rozdílná pojmenování mají shodnou podstatu a obsah. Antikomunismus. Jazyk bývá nástrojem dorozumění, ale v pojetí buržoasní propagandy se stal prostředkem lži a přetvářky.

Rudé právo 25. 3. 72

● **Vídeňskému arcibiskupovi, kardinálu Koni-govi**, který přišel do Československa na pohřeb brněnského biskupa Skoupého, bylo československými oficiálními místy zakázáno zúčastnit se pohřebních obřadů ve své církevní funkci. Směl přihlížet jen jako soukromník.

● **Bývalý generální ředitel československého uranového průmyslu ing. Karel Božek**, kterému se podařilo za dramatických okolností prchnout loni v červenci z pankrácké věznice a později do zahraničí, poskytl newyorským Times interview, ve kterém mimo jiné řekl, že Sověti jednají s Československem jako s kolonií a že více než 90 procent nezpracované uranové rudy jde do SSSR.

● **Podle smlouvy**, která byla údajně podepsána v únoru, má do Československa přijet na dobu tří let 15.000 egyptských dělníků, kteří mají pracovat převážně ve stavebnictví. Placeni budou částečně v korunách a částečně ve volné směnitelné měně.

● **Svédská firma SIAB** má postavit ve středu Prahy šestiposchodový obchodní dům v hodnotě 500 milionů korun. Výstavba objektu má být hotova v průběhu 31 měsíců.

● **Západoněmecký časopis Die Zeit**, uveřejnil počátkem března obsáhlý článek, v rozsahu dvou diskových stran nazvaný Myšlení v exilu, s podtitulem Intelektuální československá emigrace a její aktivita. Autorem byl Gabriel Laub.

● **Z řecké komunistické strany** vystoupil známý hudební skladatel Mikis

Theodorakis. Pravil, že nemůže oddělovat komunismus od toho, co se stalo v Sovětském svazu a východoevropských zemích, ale že bude hledat nový socialismus.

● **Mezi východoněmeckou automobilkou Wartburg a mladoboleslavskou Škodovkou** má dojít ke kooperaci. Má se za to, že výroba zastaralých dvojčlenných motorů pro Wartburgy a Trabanty se nahradí škodovskými motory.

● **Ve Washingtonu zemřel 19. března ve věku 66 let**, po kratší těžké nemoci, český novinář František Klátil. Do roku 1948 byl poslancem národní socialistické strany a členem politické redakce Svobodného slova. V exilu působil žurnalisticky v řadě časopisů v Anglii a pak ve Spojených státech. Svou kariéru ukončil jako námořník na americké lodi Hope, která obstarávala zdravotnické služby pro domorodce v Tichomoří.

● **Nezávislý bruselský večerník Le Soir** uveřejnil v druhé polovině března pod titulem Československo 1972 seriál o vývoji situace v republice.

● **V mnichovském Domě umění** byla 11. března otevřena velká mezinárodní výstava nazvaná „Surrealismus“. Československý surrealismus je na výstavě zastoupen díly Josefa Simy, Jindřicha Štýrského a české malířky Toyen. Československé zastoupení mohlo být podstatně vyšší, kdyby pražská úřední místa byla svolila zapůjčit díla československých surrealistů z veřejných i soukromých sbírek.

● **17. března zemřel v Mnichově ve věku 58 let**

dlouholetý redaktor rozhlasové stanice Svobodná Evropa dr. Juraj Kováč. Do roku 1948 sekční šéf na ministerstvu financí.

● **U příležitosti francouzského vydávání „Listů“**, které obsahují vybrané články z minulého ročníku, doplněné o úvodní slovo známého francouzského spisovatele Vercorse, se konala v Paříži tisková konference, na které hovořil Jiří Pelikán.

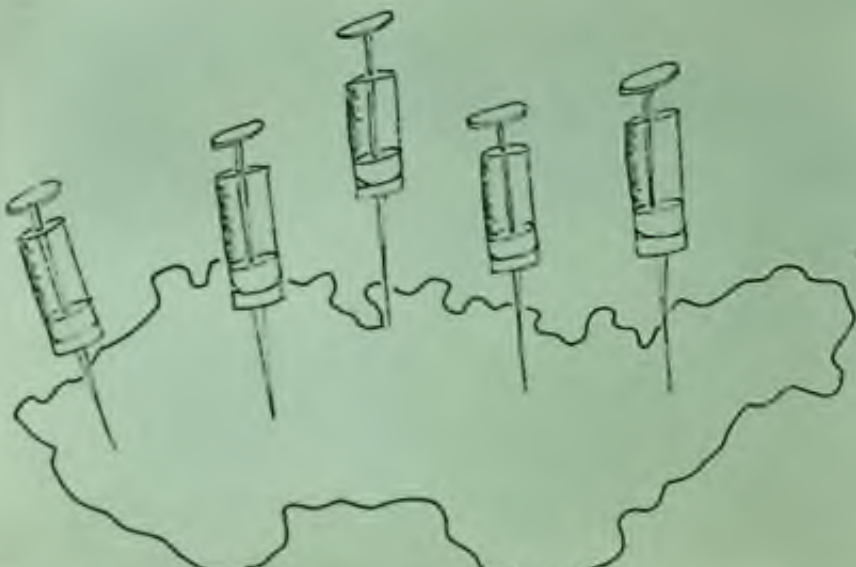
● **Dr. Josef Šádek**, bývalý vedoucí kanceláře ministra průmyslu Laušmana, později dlouhá léta chovanec pracovních táborů československého ministerstva spravedlnosti, které mu podlomily zdraví, po okupaci v exilu ekonomický expert institutu Friedricha Eberta, čelný funkcionář československé sociální demokracie v exilu a člen Shromáždění porobených národů zemřel po dlouhé a těžké nemoci 13. března v Bonnu.

● **Z iniciativy Institutu pro moderní umění v Norimberku** a za spolupráce Bucher Verlag a bankéře dr. Schmidta byla v Norim-

berku otevřena výstava známého českého malíře Pravoslava Sováka, Podtitulky „Grafischer Ionesco“ či „Grafisches Tagebuch eines Individualisten“ píše norimberský tisk o výstavě velmi pochvalně. Obrazové cykly „Graphische Tagebuch“ „Indirekte Mitteilungen“ a další doprovodí texty Oto Bihalje-Merina, Manuela Cassela a Pavla Kohouta. Výstava potrvá do 28. dubna.

● **Antonín Čermák** (38), od okupace žijící v Austrálii, nyní fotograf „Sydney Morning Herald“ získal třetí cenu ve fotografické soutěži Rotman's British Press Photographer za rok 1971, ve sportovní sekci. Je to potřetí ve 24leté historii této soutěže o nejlepší fotografii Commonwealthu, kdy Austrálie získala cenu.

● **Češi na obrazovce** prvního programu západoněmecké televize budou 9. května v Aškenazyho dramatizaci Kischovy Tonky Šibenice. Titulní roli ztělesňuje Jitka Frantová-Pelikánová, hudbu komponoval E. Illin.

Kresba: Jiří Steiger

upozornění pro rodiče

Upozorňujeme rodiče českých a slovenských dětí na možnost studia na gymnasiu řádu Benediktinů v Niederaltaichu (event. v Rohru) v Bavorsku s internátním ubytováním. K realizaci dojde ve školním roce 1972/73. Existují dvě možnosti studia: na gymnasiu moderních jazyků – Neusprachiges Gymnasium (v Niederaltaichu je tento typ ve výstavbě, takže ve škol. roce 1972/73 bude zřízena 3. gymnasijsní třída a každý rok přibude další až po maturitu) – a na hudebním gymnasiu – Musisches Gymnasium – kde lze kromě normálních předmětů studovat hudbu, která je také maturitním předmětem. Vyučovacím jazykem na obou gymnasiích je němčina. Na gymnasiu moderních jazyků se učí angličtině (příp. francouzštině) a čeština případně slovenština přistoupí jako druhý cizí jazyk (s maturitou).

Školné žáků hradí stát. Internátní poplatky (ubytování, strava a praní prádla) jsou 250,- DM měsíčně. Počítá se s možností subvence. Zájemci se mohou hlásit u pana opata dr. Anastaze Opaska O. S. B., 8421 Rohr, Asamstr. 7, nebo u prof. Jiřího Malásk, 8351 Niederaltaich, Schulheim St. Gotthard.

upozornění čtenářům

Po rozeslání každého čísla se vracejí výtisky zpět s poznámkou, že adresát se přestěhoval. Mnohé poštovní úřady odesílají na vámi danou změnu adresy pouze dopisy, nikoliv noviny. Nezapomínejte tedy ohlásit změnu adresy včas. Pište čitelné jméno na poštovní poukázce či jiném platebním příkaze. V opačném případě se můžete bez vaší viny ocitnout na seznamu neplaticích. Na odpovědích na inzertaty vyznačte zřetelně číslo inzertátu, abychom omylem neotevřeli váš dopis.

Redakce

jak nezkrachovat ve věčném městě

TEXTu i jiným emigrantským časopisům nechybí myšlenka a vtip. Ohybí rubrika „Praktické rady z celého světa“, kde by povolání exulantů sdělovali na žádost či z vlastní iniciativy své zkušenosti, jak získat pracovní povolení v té které zemi, kde a jak se dá žít bez práce, jak se dá co nejdříve obstarat ta která státní příslušnost, jak se výhodně oženit či rozvést, jak pašovat cigarety ze Švýcarska a pornografii z Dánska (zvlášť na evropský jih) apod. Odpovědi na nespočetné otázky, které kladou exulanti jeden druhému marně a právě tak neúspěšně se ptají státních příslušníků země, v níž žijí (nedokonalá znalost jazyka) a sami sebe. Pokud odpovědi chybí, jsou většinou špatné nebo neúplné, protože domorodci se vyznají (nebo nevyznají) ve vlastní zemi, ale nesnadno vnikají do myšlení, tužeb a potřeb emigrantů. Uprchlíci znají (nebo neznají) vlastní problematiku, ale nedovedou ji vysvětlit a zkoordinovat v novém prostředí. Často se stydí mluvit.

Informace jsou, po dobrém zdraví, pro exulanta to nejdůležitější. Nikoliv televize a auto na splátky, nýbrž správné a srozumitelné informace jsou vzácnější než šafrán a medvídě pandu. – Jaká řemesla jsou nejlepší v Anglii? Umím-li perfektně anglicky – mohu dělat oufadu v Austrálii? Kam mám jet, když nic neumím? Když jsem přestárlý? Mezi sebou bychom si měli umět poradit. Český na Západě skoro nikdo neumí. Můžeme odpovídat veřejně i na otázky zdánlivě nenormální, jako: „Jak se stanu call girl v Buenos Aires, Beyrutu?“ nebo „Ve které kapse nosí peněženku Holanďan? Přiznejme

si to: Nezdřhli jen Pelikáni, Tigridové, Hostovští, Ivonny Přenosilové a Volní Slávové. A budme rádi, že štětky, štyrčáci a vůbec galerka jsou proti režimu, ne s ním.

Začnu tedy dobrým příkladem vsířic – informací o městě pro utečence jednom z nejobtížnějších: o Římě. Těžiší je prý jen Portugalsko a Hong-Kong. O tom druhém silně pochybuji, ale ježto brzy připadne Číně, tak mě to nezajímá. Recko, Španělsko a Turecko, země typicky neemigrační, nejsou za jistých okolností pro násince tak zlé, jak se všeobecně předpokládá. Život v Římě je krásný, ale nesnadný nejen pro ohudáky emigrantů, nýbrž i pro většinu Italů a cizinců bez kapitálu nebo stálého příjmu zvenčí. Aby se tu člověk měl dobře, musí odpovídat aspoň jedné z těchto kategorií:

a) osobnost zcela mimořádná, pokud možno filmová hvězda, která má též mimořádnou kliku;

b) vyšší, alespoň trochu pohledná dívka spíše severského typu, rozdomilá pitvořící italsčinu, nebo jednoduše cizinka mezi 15 a 45 rokem;

c) „tvrdý“ komunista;

d) duchovní osoba nebo přímý chránělec Vatikánu.

První kategorií jsem si mohl klidně odpustit. Podobní lidé se prosadí nejen v Římě, nýbrž všude na světě. Jsou jako ta jugoslávská letuška, která přezila, i když pohmožděna, volný pád s 10.000 metrů. Spojili-li někdo v sobě alespoň dvě ze tří zbývajících kategorií, pak se potenciálně téměř vyrovná té první džejmsbondovské skupině.

Musím ovšem podotknout, že „žít si dobře“ je vždy relativní a

pokud se někdo chce v Římě jen protloukat, tak je vítán jemu podobným stejně jako v Amsterdamu a trpěti úřady (jako v Amsterdamu), pokud to nepřehání s drogami a nedožaduje se práce. Zájemci, nechť se obrátí na soho-diště nad piazza di Spagna (Španělské náměstí), na piazza Navona a nejlépe na piazza di Santa Maria in Trastevere (čili, jak by volně přeložili naši žertovní italstináři – Plácek panenky Marie Skákové v Zátiběři). Najdou tam plno laskavých hippies, kteří se žijí hrou na dřevěné flauty a šalmaje, výrobou šperků nebo prostě špagetami, vínem, sluníčkem a žebroty. Občas také statují, zvlášť ve filmech o hippies v Zátiběři.

Pro ty krajany a vlastence, kteří jsou zvyklí na životní standart a pořádek Skandinávie, Švýcarska či Ruhrgebiety a chtějí emigrovat či se delší dobu zdržet bez valných finančních prostředků na jih od Florencie (což je poslední evropské město Itálie, zatímco Neapol je první africký přístav a Řím leží uprostřed), dovolím si udělit několik základních pokynů. Společně zájemce o římskou romantiku musím ovšem rozdělit na dvě skupiny:

1. ženy 15 až 45 let

2. všichni ostatní.

O první jsem se zmínil již výše. Patří sice mezi elitní třídy, ale dobře miněnou radu potřebují jako sůl. Chce-li švorcová dívka např. z Zürichu nebo Mnichova do Říma, tak musí:

1. Naučit se základních italských 100 slov a frází pro samotné cizinky (na požádání zašlu).

2. Pokud tmavá, odbarvit co nejvíce na blond.

3. Pokud ne zcela zlombidlo či hromotluk, opalřit si co nejvyšší podpačky, na nichž se dá vůbec chodit (důležitý komplex italských mužů: čím je žena vyšší, tím lépe symbolizuje nedosažitelnost = vzácnost = mučivou přitažlivost).

4. a) V létě jet aspoň od italských hranic autostopem.

b) V zimě si koupit jízdenku 2. třídy do první rychlíkové stanice na italské půdě a sednout si do kupé s italskými gastarbeitery bez žen. Dvěma-třemi špatně artikulovanými slovy dát najevo, že vám italsčina není zcela neznámá, čímž jednak navážete urychleně konverzaci, jednak zabráníte vulgárním zvoláním (jako „che nolla fica“), která sice vyjadřují bezmezný a něžný obdiv, ale mohla by vás znervózit, a to zbytečně. Od slov k činům je tu v amorósním oboru hezky daleko.

Máte už automaticky postaráno o jídlo, pití a kouření. Prodloužení jízdenky je skoro stejně snadné, pokud máte krapet dámského vtipu. Důležitý detail: jelikož jde většinou o jízany, nebraňte vašemu jízdenkovému mecenáši, aby prodloužil vaši jízdenku třeba až na špičku italské boty. Zmíňte se ovšem, že „když už“, tak byste se ráda zastavila u jedné přítelkyně v Římě. Tady ovšem může nastat komplikace, že v Římě s vámi budou chít vystoupit hned dva gastarbeitři, kteří náhle dají přednost luxusní dovolené s dvěma plavými cizinkami v pompézní metropoli, před chudou chýší v Kalábrii. Záleží na vaší duchapřítomnosti a jiných okolnostech. Každopádně se musíte snažit.

6. Po anglicku zmizet na římském nádraží, vyjít před něj a tvářit se bezradně.

7. V žádném případě si nemyslet, že vás nabádám k nějakým špatnostem. Právě naopak! Vůči vašim chlebo-vino-lože-autodarcům budete usměvavá, ale pro první (a dlouhou!) dobu naprosto nepřístupná. Čím větší naléhání, tím důsledněji odmítání. To je základní příměrné pravidlo vašeho římského úspěchu.

Bude-li vás v tomto prvním a nejdůležitějším období přemáhat mrzké pokušení reagovat přirozeně, obraťte se s důvěrou na cizince, žijící v Římě. Doporučuji Francouze, Japonce, Němce, Angličany a Čechy a Slováky. Ostatně, mohu

vás ujistit, že čím kvalitnější Říman, tím je mazanější a pralštější. V té vlčí konkurenci (viz znak Věčného města!) to ani jinak nejde. Mecenášové vám brzy obstarají elegantní práci předváděčky, fotomodelky nebo něco u filmu. Ulehčí jim to finančně a zvýší to váš severský půvab emancipovanosti, čili budete reprezentativnější. A o to tu především jde. Fare una bella figura. Jste-li, promiňte, skromná nekhuba, budete aspoň dělat „baby-sitter“.

8. Sdělte mi vaše zkušenosti, potřebuji to pro vědecko-populární práci v oboru evropské etnologie. Budete-li spokojena s mými pokyny, řekněte to jiným a pozvěte mě na pastašutu a litr vína. Rád si popovídám s krajankou a kromě toho nepatřím do žádné z výše uvedených skupin.

Pokyny pro ty, kteří nepatří mezi čtyři elitní kategorie (čili nejsou ani nápadné pětačtyřicátnice), jsou podstatně jednodušší:

1. Odnaučit se kouřit.

2. Odnaučit se pít cokoliv, kromě výtečné římské vody a mizerného vína, pokud je nabídnuté.

3. Nejlepší by bylo odnaučit se jíst, ale jelikož to nejde, vegetujte jako vegetarián o těstovinách a ovoci (kupovat na trhu!)

4. Naučit se spát na tvrdém pod širým nebem.

5. Naučit se v nejkratší možné době italsky jako Leopardi a Moravia a anglo-americky jako Shakespeare a H. L. Mencken.

6. Naučit se chápat dvaapůl tisíce let staré římské pravidlo: nejen z práce živ je člověk, natož z dřiny; musíte na Římu požadovat všechno, jen ne skutečnou práci, protože ji stejně nedostanete a navíc ztratíte respekt.

7. Naučit se chápat, že co je tu nejkrásnější, nejlepší, nejpůvodnější, je většinou zadarmo nebo levné a že přes našeptávání komunistického ďábla k harmonickému životu je zapotřebí zcela málo.

DANIEL ŠMÍD

SEZNÁMENÍ

- **Pohledná mladá vysokoškolačka** (l. č. NRW) se smyslem pro útulný domov i daleké cesty, umění a přírodu hledá intelektuála do 40 r. Zn.: Vzájemná opora. WO 3001
- **Dipl. syst. analytik 31/185** v NSR hledá dívku se smyslem pro život ve dvou a se zájmy o kulturu, přírodu a sport. Zn.: Napište. WO 3002
- **Student 21/179** hledá symp. partnerku k letním prázdninovým toulkám světem. Zn.: Foto vrátím do adm. Textu. WO 3006
- **Vzdělaného hodného muže** do 40 let se smyslem pro rodinný život hledá zn.: 25letá s dvěma dětmi, USA. WO 3007

RŮZNÉ

- **Schůzka ekonomů ve Švýcarsku** se koná v sobotu 22. dubna 1972 v 16 hod. v restauraci Du Pont, Bahnhofquai 7 v Zürichu (u hlavního nádraží). WO 3003

VOLNÁ MÍSTA

- **České sazeče, tiskaře a metéry** hledá tiskárna v Německé spolkové republice. Nástup cca 1. září 1972. Zn.: Dobré výdělkové možnosti. WO 3009
- **Zkušené automechaniky, elektrikáře, autoklempíře,** hledá podnik v okolí Mnichova. Zn.: Dobré podmínky. WO 3010

MÍSTO HLEDÁJI

- **Stavební inženýr, vodohospodář,** pracující v oboru beton a stavební hmoty hledá místo v Mnichově nebo okolí. Tel. 0611/74 86 75 nebo zn.: do administrace Textu. WO 3008

DO NOVÉHO ROKU JE JEŠTĚ DALEKO,
ALE JIŽ NYNÍ PŘIPRAVUJEME
KALENDÁŘ EXILU 1973

Bude denním průvodcem každého Čecha a Slováka v zahraničí. Proto také kromě zajímavého čtení, fotografií a kreseb bude obsahovat jmenný kalendář s českými a slovenskými křestními jmény, nejnútnejší pasáže se zákonů různých zemí, které se vztahují na emigranty a které je potřeba znát při pobytu v té které zemi, informace o možnostech podnikání, tabulky poštovního v různých zemích, přepočítávací valutové tabulky, celní předpisy, mikrozeměpis zemí, kde žije nejvíce emigrantů, rady k cestování, jména cizích jídel, potravin a mnoho dalších cenných informací.

Aby KALENDÁŘ EXILU 1973 se stal však skutečným průvodcem pro každého Čecha a Slováka v kterékoliv zemi, chceme, aby obsahoval také seznamy:

lékařů	všech exilových časopisů
právníků	exilových nakladatelství
daňových poradců	exilových organizací a klubů
agentur	galerií a výtvarníků
hostinců a hotelů	obchodů
řemeslníků	opravářských dílen, atd.
Čechů a Slováků	v kterékoliv zemi světa.

Nepřehlédněte tuto možnost. Za mírný poplatek zařadíme vás do tohoto seznamu a vy rozšíříte okruh svých klientů, svých zákazníků, nejen v místě vašeho působení. Krajané při svých cestách budou vědět na koho a kde se obrátit. Pište co nejrychleji na adresu:

KALEX 1973
8 München 80
Neumarkterstr. 6
Bundesrepublik Deutschland

Na tuto adresu můžete také již zasílat předběžné objednávky. Kalendář vyjde koncem roku 1972. Cena bude stanovena podle počtu zájemců. WO 3005

KUS DOMOVA V ALPÁCH

Pension Zellermoos
A-5700 Zell am See
„Česká kuchyně“
Denní penze 14 DM.

WO 10507

INDEX — edice společnosti pro československou literaturu v zahraničí e. V. Köln

oznamuje, že právě vyšla

Kníška Karla Kryla (8,— DM)

Spolu s prvními svazky edice

Jiří Hochman — Jelení brod (12,— DM)

Andrej Amalrik — Udrží se Sovětský svaz do r. 1984? (8,— DM)

Gabriel Laub — Největší proces dějin (11,— DM)
je možno objednat na adrese INDEX, Köln/Rhein, Postfach 410511.

V dalších měsíčních intervalech budou vycházet tyto knihy:

Sborník studií — Systémové změny (10,— DM)

Ladislav Mňačko — Súdruh Prášil (14,— DM)

Radoslav Selucký — Východ je východ (12,— DM)

A. Ostrý (pseudonym) — Československý problém (16,— DM)

Při objednávce nejméně tři titulů zasiláme knížku Karla Kryla zdarma, jako premiovou publikaci.

CHCETE SI ZLEPŠIT SVÉ POSTAVENÍ?
TOUŽÍTE PO JISTOTĚ?
HLEDÁTE DOBRĚ PLACENÉ,
TRVALÉ ZAMĚSTNÁNÍ?

IDF vám to vše nabízí a navíc
práci v dobrém kolektivu.

Okamžitě můžeme přijmout pro oblast
Stuttgart a Ludwigshafen

- stavební průmyslováky a inženýry
- kreslíče, vedoucí autodílen, políry
- zedníky, železáře
- stavební dělníky, tesaře
- jeřábníky, řidiče
- automechaniky
- zámečníky (montéry, nebo údržbáře)
- závodní elektrikáře a instalatéry

pro belgické středisko:

- jednoho geofyzika se znalostmi v oboru elektrických seismických, magnetických a gravimetrických metod průzkumu
- dva vrtmistry pro hluboké, průzkumné těžební vrty

Mzda u dělnických profesí je 7–8 DM/hod. podle kvalifikace, plus podíl na zisku.

PO TŘECH MĚSÍCÍCH SE STANETE
SPOLUPODÍLNÍKY NAŠÍ SPOLEČNOSTI

Pro svobodné okamžité ubytování, ženatým pomůžeme se zajištěním bytu. WO 10508

Máte 2.200 marek?

Již letošní dovolenou můžete strávit ve vlastním bytě u moře
na nejkrásnějším místě Španělska

Jde však o víc, než jen o levnou a příjemnou dovolenou. — Jde o velice výhodné uložení vašich peněz.

Nabízíme vám v Nerja, 50 km od Malagy, 130 km od sjezdovek Sierra Nevady a přímo u pláže Středozemního moře, ve východní části Slunečného pobřeží ke koupi, za neobyčejně výhodných podmínek byty.

Ceny od 14.660 DM (38,5 m²) do 27.500 DM (58,5 m²). Všechny byty s koupelnou a balkonem. K domům patří vyhřívaný swimmingpool. Při koupi postačí zaplatit 15 % kupní ceny, zbytek v měsíčních splátkách po dobu pěti let.

Před rozhodnutím uvažte, že

- ceny bytů ve Španělsku rok od roku rostou
- mimo dobu vaší dovolené můžete byt výhodně pronajmout
- vám tedy splátky mohou hradit Vaši nájemníci
- ve Španělsku znárodnování nehrozí

Za pět roků si budete blahopřát, že jste dnes nepropásli svoji příležitost.

PODROBNÉ INFORMACE OBDRŽÍ ZÁJEMCI OBRATEM.

PIŠTE NA ZNAČKU „NERJA“.

WO 3004

text 72

československý
nezávislý měsíčník

Czechoslovak independent newspaper — Tschechoslowakisches unabhängige Zeitschrift.

Herausgeber BOHEMIA e. V.
Vydává BOHEMIA e. V., Czechoslovak Cultural Committee. Řídí redakční rada. Předseda: Adolf Müller.

Adresa redakce: 8 München 22, Postfach 207. Bankovní spojení — Bayerische Vereinsbank München. Mauerkircherstr., BRD. Konto Nr. 863 750, nebo Postcheck München Konto Nr. 2308 60.

Podepsané články nemusí vždy vyjadřovat názor redakce. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Toto číslo vyšlo 30. 3. 1972. Uzávěrka čísla 25. 3. 1972.

Cena tohoto čísla 2,— DM.

Tisk: LOGOS, München 19, Bothmerstr. 14.

ADMINISTRACE TEXTU je v pomínkách, ve kterých časopis děláme, jedním z největších problémů. I zde totiž „pracujeme“ bez profesionálních zaměstnanců. Přesto bychom však rádi TEXT expedovali včas, na správná místa a bez zbytečných problémů a reklamací. Mnohč nám můžete sami ulehčit.

● Ohlásíte-li nám včas případné změny adres, urychlíte tak dodávku novin, a navíc dojdou správně ke svému adresátu.

● Upozorníte laskavě nové zájemce o TEXT, aby se hlásili k odběru buď objednacím lístkem nebo dopisem či korespondenčním lístkem. Dostanou pak TEXT okamžitě.

NÁVOD K PLACENÍ PŘEDPLATNĚHO:

V NSR buď převodkou z bankovního účtu, či poštovní poukázkou na

Bayerische Vereinsbank, 8 München 80, Mauerkircherstr. 2, konto čis. 863 750, nebo složenkou Postscheckamt München, konto 2308 60,

v zahraničí buď mezinárodní poštovní poukázkou na adresu redakce nebo na shora uvedené konto, převodkou v bance, či posláním šeku v obálce na München 22, Postfach 207, BRD.

Náš zástupce v USA: P. F. F. B. A. A. TRIPOLIS CLUB, P. O. Box 2, Lake Avenue, Westchester County, Yonkers, New York.

V Austrálii posílejte objednávky a platby na našeho zástupce Rudolfa Sajnera, 273 Cooper Rd., Yagoona NSW 2199, Sydney, Australia, tel. Syney 709 — 6331.

V Kanadě na Klub nových, Box 81, Station D, Toronto 9, Ontario, Canada.

Na platebních formulářích uvádějte laskavě přesně jméno a adresu — i na šeku.

PŘEDPLATNĚ: Evropa (zámoří obyčejnou, lodní poštou) 24 DM, USA, Kanada, Izrael (letecky) 9 \$ nebo 31,20 DM, Již. Afrika, Již. Amerika (letecky) 10 \$ nebo 34, 50 DM, Austrálie a Nový Zéland (letecky) 11 \$ nebo 37,50 DM.

Ceny se rozumí za roční předplatné včetně poštovního.

Půlroční předplatné je poloviční.

Konto tiskového fondu: Bayerische Vereinsbank München, 864 152.

INZERTNÍ ZASTOUPENÍ pro USA, Kanadu a Jižní Ameriku převzal Tripolis Club, adresa viz výše.

Jsou všichni vaši známi a přátelé již odběrateli TEXTu?

radoslav selucký východ je východ

Odpočinul jsem si pár dnů v Suchumi a odletěl jsem do Moskvy. Nikterak jsem se netajil se svými pocity a poznatky. Byl jsem na drinku s redaktorem Izvestij, který se mne vyptával na mé zážitky – právě se vrátil ze Sibíře, kam doprovázel jugoslávského novináře. Ptal se mne, co soudím o své cestě. „Neuvěřitelné“ – odpověděl jsem mu. Myslel, že neuvěřitelně krásné, ale hned jsem ho vyvedl z omylu. Ličil jsem mu nejen to, co je v této knížce, ale doplnil jsem své vyprávění i o ekonomické aspekty sibiřské industrializace – jsou to odborné věci, jimiž nechci zatěžovat tyto řádky. Byl šokován, a protože si vážil mého úsudku, opakoval mi: „Musíš to povědět našemu šéfredaktorovi – jistě ho to bude zajímat.“ Říkal jsem mu, že si tím nejsem jist – měl jsem ještě v paměti, jak zle přijal Leonid Brežněv dobře míněný a přátelský kritický spisek Jiřího Hanzelky a Miloslava Zikmunda o jejich sibiřské cestě. Samozřejmě, šéfredaktor se nikdy neozval; a neozval se už ani můj přítel z Izvestij.

Byl jsem v Komsomolské pravdě a diskutoval jsem s redaktory o sociologických průzkumech a o životním stylu sovětské mládeže. Nevím, co si o mně mysleli předtím, než jsem jim řekl svůj názor na každodenní život sovětských lidí. Měli klapky na očích, nebo to byli prostě cizinci? Mám pocit, že to byla směs obojího; když jsme se loučili, sotva mi podali ruku na rozloučenou; doporučili mi, abych si lépe prostudoval materiály ze sovětských stranických sjezdů – já jim zase řekl, ať si přečtou pořádně Marxe.

(O měsíc později jsem seděl ve svém pražském bytě s profesorem Leontějevem, autorem známé sovětské učebnice politické ekonomie, a s redaktorem Novoje vremja Volskim. Vzpomínám si, jak se Leontějev vysmíval jakémukoli pokusu o hospodářskou reformu tržního typu a jak ironizoval každou kritickou poznámku, adresovanou sovětskému příkaznímu systému. „Je to všechno nesmysl!“ – řekl mi, „držet krok a linii – to je jediné, co vám mohu doporučit. Takových reformátorů jako vy už bylo – a kde je jim konec?“ Volskij byl ještě cyničtější: „Samozřejmě, jsme velmoc – doba, kdy malé národy chtěly prosazovat svou vůli, je dávno pryč. Buď se podřídíte realitě, nebo vás prostě zlikvidujeme.“)

Na našem zastupitelském úřadě jsem se sešel s velvyslancem Pavlovským. Ptal se mne na mé zážitky a já odpovídal zdrženlivě – neměl jsem zájem, aby záporná hlášení přicházela do Prahy jak ze sovětské, tak z československé strany. Velvyslanec mi řekl: „Proč tak mírně – cožpak nevíme, jak to všechno ve skutečnosti vypadá?“ (Byl jsem v srpnu 1968 poněkud překvapen, když se objevil po boku Aloise Indry na Pražském hradě a chtěl sestavovat dělnicko-rolnickou vládu.) Ohargé d'affaires Kavka, který mi v roce 1965 důvěrně řekl, že obroda komunistického hnutí může přijít jenom ze Západu – měl na mysli hlavně Komunistickou stranu Itálie – byl Sovětským svazem rozmrzelý: „Letos pojedu na prázdniny domů, nikoli na Krym – taková Lužnice, to je něco jiného.“ (Po srpnové okupaci dostal sovětský řád za prohlubování československo-sovětského přátelství.) Dušan Spáčil, tehdejší rada našeho zastupitelského úřadu v Moskvě, neřikal nic: kouřil dýmku a skepticky se usmíval – dnes, jak se dalo očekávat, patří k oporám pražského režimu.

Sel jsem na večeři s jedním zahraničním dopisovatelem do restaurace Praha. K našemu stolu přisedl jakýsi mladý muž. Za chvíli přiběhla číšnice a vyzvala ho, ať si jde sednout jinam – jinak ho prý neobslouží. Ptal se proč; „Sedět u jednoho stolu s cizinci není dovoleno – pokud ovšem nemáte povolení stýkat se se zahraničními hosty.“ Muž zrudl, omluvil se nám a odešel. Sousto mi zhořklo v ústech. Můj známý, původem syn ruského emigranta a dnes fran-

couzský žurnalista, mi dolil víno: „Jako syn bývalého kontrarevolucionáře mám tady víc práv než potomci bojovníků z rudých gard – není to směšné?“ Bylo to směšné pro návštěvníka ze Západu, nikoli však pro ty, kdo v tomto systému musejí žít.

S přítelem D., dopisovatelem pražského rozhlasu, jsme šli na oběd do hotelu Uknajima. Sedli jsme si ke stolu pro šest – byl to jediný volný stůl v místnosti. Přišla vedoucí restaurace a vyzvala nás, abychom opustili tento stůl – je pro šest, my jsme dva, nebude nás obsluhovat. Řekli jsme jí, ať nám zavolá ředitele hotelu – takhle že se může chovat doma k manželovi, ale ne k zákazníkům. Rozkřikla se na nás a obvinila nás z chuligánské. Za deset minut přišla číšnice a přijala naši objednávku. Zeptal jsem se jí, co ji k tomu vede. Řekla: „Je mi vás líto.“

Tyto věci mne nepřekvapovaly – překvapovalo mne spíše to, že to je stále stejné. D. mi vyprávěl: „Z Prahy mi poslali před dvěma měsíci vagón s nábytkem, ale dosud nepřišel. Volal jsem pořád příslušnou instituci, přepočítávali mne od čerta k ďáblu – všechno bylo zbytečné. Jednoho dne jsem zařval na muže na druhém konci drátu: Dejte mi ministra dopravy! Ministra mi sice nedali, ale druhý den přijel stěhovací vůz s našimi věcmi. Občas musím zařvat – já-li moc slušný, mají pocit, že jsi bezbranný.“

Volal mi dnes již zesnulý přítel T. z našeho velvyslanectví a ptal se mne, zda se chci sejit s vedoucími pracovníky sovětského gospplanu. Přijal mne vedoucí odboru pro východoevropské socialistické země s několika dalšími činovníky. Sdílel jsem jim své poznatky ze zavádění ekonomické reformy v sibiřských závodech – nezdálo se, že by je zjištěné problémy nějak znepokojovaly. Účel návštěvy jsem pochopil až v závěru debaty, kdy mi šéf odboru řekl, že má ke mně prosbu. Jak prý jistě vím, Československo má zájem o zvýšené dodávky ropy. Sovětskému svazu to činí jistě potíže – musí odkrývat nová naleziště v Tjumeněské oblasti, aby stačil krýt rostoucí domácí poptávku i exportní zakázky. Problém je však v tom, že výrobní náklady v západní Sibíři jsou vyšší než v Baku či na Volze, a samozřejmě, také investice jsou na Sibíři vyšší než v Evropě. Žádá mne, abych pomohl vysvětlit československé veřejnosti tento problém a zdůvodnit, proč po nás chce SSSR vysoké úvěry na konto budoucích dodávek. „Znovu se u vás šíří pověsti, že na sovětskou naftu dopláćíte – nechtěl byste to uvést v československém tisku na pravou míru? Vám členáři věří – můžete pomoci naší společné věci.“

Cekal jsem všelicos, ale tato jeho žádost mne překvapila. Řekl jsem mu, že mě to ani nenapadne. „Vždy jsem se domníval“ – pravil jsem, „že spolu obchodujeme. Tak jako vás nemusí zajímat, co stojí energovlaky, které vám dodáváme, nás vůbec nezajímá, kolik vás stojí nafta, kterou dodáváte vy nám. Nejste-li schopni držet podmínky obvyklé na světových trzích, můžeme se poohlédnout po jiných dodavatelích nafty. A ostatně, proč musíme platit za vaši ropy víc než Italoové, Švýcaři nebo dokonce východní Němci?“

Odpověděl mi frází, že je to složitější, a rychle ukončil audienci. Když jsme vyšli na ulici, T. se usmál: „Řekl mi to dobře – my, bohužel, musíme plnit příkazy z Prahy.“

Mokva mě nudila – to, o čem tady píší, se opakovalo v různých formulacích každý den. Nejvíce mne rozhořčil jeden akademik, který si mi postěžoval, jak jsou ti Rumuni nevděční: „Osvobodili jsme je, a oni si teď dělají, co se jim zamane.“ Zeptal jsem se ho, zda jsou ochotni aplikovat stejný princip vděčnosti a poslušnosti i na národy, osvobozené Američany – konec konců rada západoevropských zemí také myslí na své zájmy více než na zájmy svých osvoboditelů. „Ale to je něco jiného“ – namítl – „ne-

vidíte to třídě.“ „Je-li tohle třída, pak třída odmitám“ – odsekl jsem a dodal: „Pánbůh nás ochraňuje před našimi přáteli – nepřátelům se už nějak ubráníme sami.“

Byl jsem rád, když jsem konečně dostal z milice povolení, že mohu jet do baltických republik – poté, co jsem se nadýchal moskevského ovzduší jsem se neodvažoval opustit sovětské hlavní město jenom s cípem papíru, parafovaného pražským dr. Janem Němcem. I když jsem s tímto dokumentem procestoval Sibíř, střední Asii a Kavkaz, nezdá se mi tento dokument dobrý na víc než na výlet do Zagorska. Ještě předtím, než jsem odjel do Tallinu, vykonal jsem povinnou pouť do tohoto svatého města, ležícího sedmdesát kilometrů severovýchodně od Moskvy.

Říkám-li, že Zagorsk je svaté město, myslím to zcela vážně – svatý Sergej zde založil ve čtrnáctém století klášter, po Napoleonově tažení na Moskvu sem byla přestěhována pravoslavná akade-

chali pokřtít své prvorozené dítě, prolezl jsem mešity ve střední Asii a všemožné kostely v kavkazských republikách, ale takovou atmosféru jsem ještě nezažil. Měl jsem dojem, že jsem se ocitl v hledišti Velkého divadla a pozoruji autentickou scénu z Borise Godunova – byl jsem náhle hozen o pár století zpět. Staré, zedřené vesničanky, ony ruské ženy, jejichž úděl tak skvěle zobrazil Nekrasov; bradati vesničané, kteří by mohli představovat Repinovy Burlaky na Volze, a kupodivu také mladí studenti a lidé středního věku – buď přišli ze zvědavosti, nebo se obraceli zpět k slavjanofilství. Tu nesli čtyři muži postel s nemocnou stařenou, aby byla pokropena záznachnou vodou a udravila se; tu přinášeli mrzáky, aby Bůh učinil zázrak a vrátil jim zdnavi. A ož tepave v kostele: mám rád ty nekonečně prodlužované ruské církevní zpěvy, ale když je člověk slyší tady v Zagorsku, nějak ho přejde chuť. Monotónní odevzdálost, pokora, úzkost – co všechno těm bezmocným ženám a mužům

je vyhazuje do nádob na odpadky, pomyslíl jsem si – jaký je vlastně dozdl mezi pravoslávím a marxismem-leninismem v ruské interpretaci a neostalinské podobě? (O měsíc později mi X., vysoký funkcionář Svazu československo-sovětského přátelství v Praze říkal, že sovětská propagandistická dostali pokyn, aby si vzali příklad z pravoslavných kněží: ti dovedou mluvit k prostým lidem tak, aby jim rozuměla poslední kolohoznice. „Kde to jsme, kde to ale jsme?“ – tázal se zoufale X. Mávl jsem rukou a nalil jsem mu další vodu.)

Bylo to strašné odpoledne: tahle velmoc, která dnes kašle ve své zahraniční politice na ideologii, to pochopila samozřejmě mnohem dřív než já: ideologie je bezcenná ve vnějších vztazích. Je dobrá jenom pro domo sua, aby pokryla starý carský systém, fungující pod novou nálepkou. Je dobrá k tomu, aby držela na uzdě socialistický tábor. Ale jinak je mrtvá – čtete-li dnes Pravdu, překvapí vás, kolik je v tomto ústředním orgánu vedoucí světové komunistické strany článků o technologii a přírodních vědách a jak málo o ideologických otázkách. Kde jsou ty doby, kdy Sovětský svaz mluvil na světovém fóru jménem malých národů, jménem socialismu, jménem osvobozovacího boje? Kde jsou ty doby, kdy moc Sovětského svazu nespočívala v jeho divizích, bombách a raketách, ale v jeho ideologii? Dnes je to všechno pryč – tuto úlohu začala hrát ve světě Čína. Kdo se ještě zajímá o sovětskou ideologii a o nového sovětského člověka? Pro novou levici na Západě je to jen jiný establishment, jiná byrokracie. Pro Latinskou Ameriku je to jen jiná supervelmoc. Pro východní Evropu je to četnická zbraňující příchodu svobody a demokracie. Pro Čínu je to revizionismus. Jenom pro některé západní establishmenty je to partner: věčný, tvrdý, vědomý si své síly – je nutno s ním jednat a respektovat jeho zájmy. A pro západní turisty je Zagorsk atrakce: zde je kousek té tajemné duše ruského lidu – O, it is wonderful, isn't? A zatím, jak se ukazuje, lid lze držet na uzdě jak církevními

zpěvy a svědky, tak hesly o budování komunismu; lze se dokonce poučit u popů, jak agitovat lid. Ale kdo je vůbec ruský lid? Jsou to ti vesničané, kteří neužili na světě nic dobrého, kromě trochu rozkoše při milostných objetích a po dvě stě gramech vodky? Nebo jsou to ti Q. z Irkutska či vědci z Novosibirska či pastevci z Bunjatské republiky, jejichž předkové přišli kdysi na Sibíř pro svou víru? Nebo jsou to redaktori z Komsomolské pravdy, kteří káží mladým lidem, jak mají žít? Ví vůbec někdo, kdo je kladný hrdina v této zemi, když skutečným kladným hrdinou Mrtvých duší je Čičikov a Dvanácti křesel a Zlatého telátka Ostap Bender, ten velký kombinátor a syn tureckého poddaného, kterého chtěli autoři vlastně zesměšnit a odsoudit?

Nevím, nerozumím, chce se mi říci. A přitom si myslím, že vím a rozumím. A rozumí i jiní – alespoň doufám. („Sovětská představitelé jsou zvyklí jednat jako patriarchální vládcové ve své malé říši a myslí si, že co oni řeknou, ostatní musí poslouchat. Jinak vás označí za antisovětského štváče. Nikoli, vážení představitelé Sovětského svazu, mylíte se! To není antisověťismus, to je opozice a odpor proti vašemu postoji velmocenského šovinismu a politiky social-imperialismu. My jsme měli dlouhou zkušenost s tímto vašim chováním. Avšak čínský lid se tomu nepodřídí a váš pendrek již na něj neplatí. Skončila doba, kdy supervelmoci mohly ovládat svět. Stále větší počet středních a malých zemí si uvědomuje vaši skutečnou tvář a prohlédlo vaši politiku.“) Minil-li tato svá slova čínský delegát v OSN 26. listopadu 1971 vážně, je zde ještě jiskřička naděje.

Vracel jsem se do Moskvy ještě skeptičtější – byl jsem si vědom, že moje víra v možnost reformy zevnitř systému dostala další ránu a její vnitřní trhliny se neodvratně rozšiřují. Ale co jiného lze dělat než to ještě jednou zkusit?

Úryvek z připravované knihy

Foto: Jiří Tiller

mie jako přídavek k původnímu teologickému semináři. Je to Vatikán a Lourdy pravoslavné církve dohromady – jenom ti návštěvníci jsou trochu jiní. Přijel jsem pří- městským vlakem a vmísil se do davu – v plátněných kalhotách a v ruské bavlněné košili, kterou jsem si koupil v Taškentu, když hotelová prádelna nedodržela slíbenou lhůtu, jsem nikterak neprozrazoval, že jsem tady jako cizinec bez vědomí sovětských bezpečnostních orgánů. Troická katedrála byla nádherná a ikony, připsované Rubljovovi, snad ještě krásnější – mne však zajímali spíše poutníci než vnější architektonická kulisa. Byl jsem v ruských kostelech mnohokrát – za doby Lenin-gradského studia jsem chodil poslouchat krásné církevní zpěvy v době paschy, ruských velikonoce, v Irkutsku jsem se zúčastnil církevních obřadů – mladí manželé ne-

bylo možno vyčíst z očí. Snad nadějí? Neviděl jsem ji – byly vyhaslé, šlo spíše o extasi a odevzdání, ale neviděl jsem ani jsem necítil kousek naděje. Rozumějte, ohtl jsem tam uvidět kousek víry v lepší úděl ruského prostého člověka – bůhví proč jsem měl vždycky Rusko rád, a přál jsem mu lepší úděl, než jaký mu přisoudila historie. Ale nebylo zde nic, co by ve mně vyvolalo špetku optimismu nebo alespoň přesvědčení, že je nějaká naděje. Když jsem viděl, jak chudáci vytahují z kapsářů ušmudlané a těžce vydřené rubly a platí jimi popům za svíčky, které se rozžihaly u víry, že pokorný rab Nikolijirj Nikofirovič bude shledán dobrým před soudnou siolicí – div jsem si neodplívl. A když jsem viděl, jak mladý pop vynáší haldu dopisů, adresovaných neumělou a nevy-psanou rukou Hospodinovi, a jak